

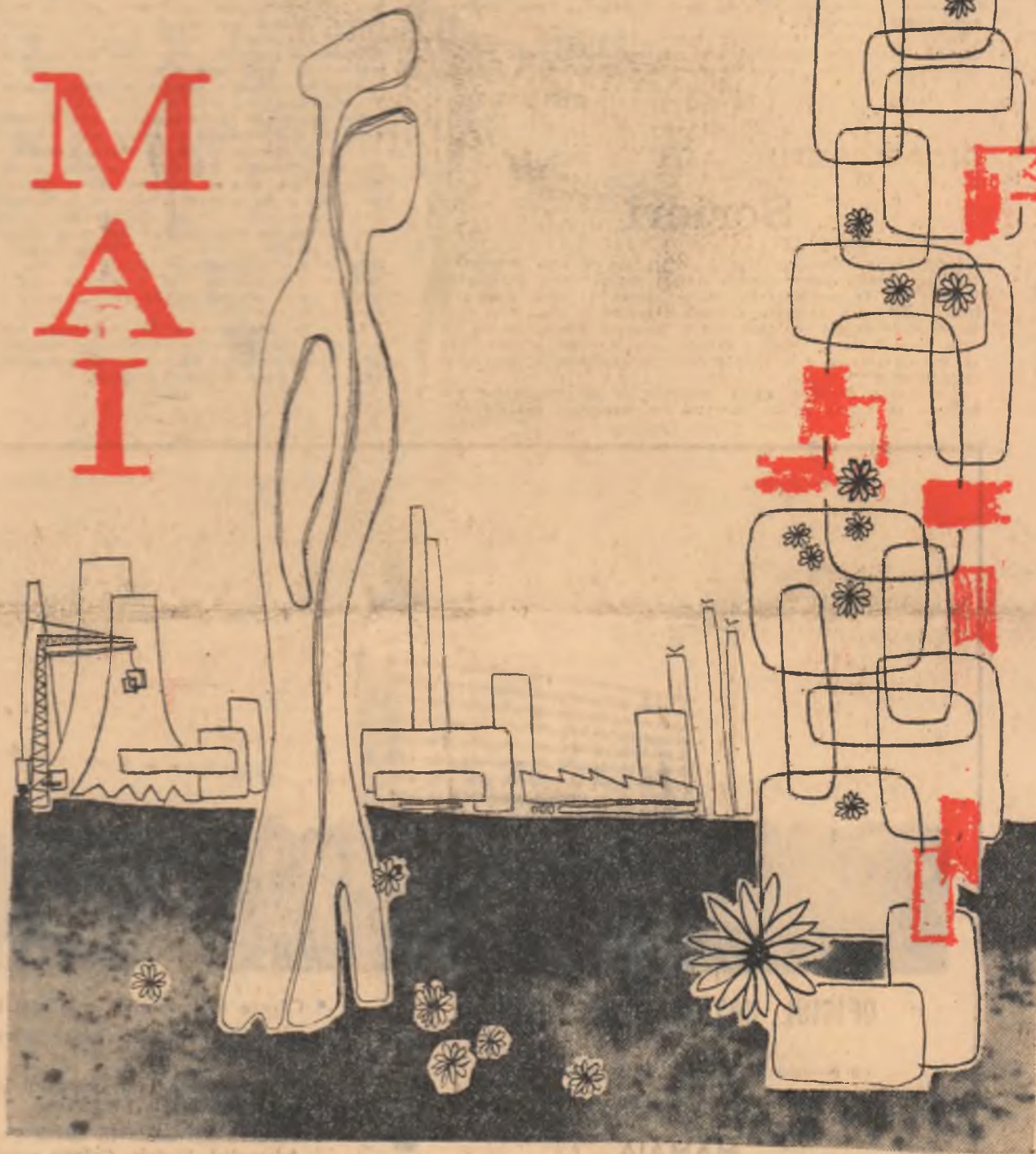
LUCEAFĂRUL

SĂPTĂMINAL AL UNIUNII SCRITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA ● Redactor-șef EUGEN BARBU ● ANUL X — Nr. 17 (261) Simbătă 29 APRILIE 1967 — 8 PAGINI, 1 LEU

DE JUVENTUTE

Trăiască

1 M A I

distinguo

Efortul creator

Biruința planetară a eliberării muncitorilor, în perspectivă, este neîndoieabilă. Încrederea în acest viitor social vine din observarea analitică a istoriei contemporane și însoțită de înțelegerea Muncii, instituită și respectată chiar în state nemuncitorești. Cu o amplitudine variabilă, ziua de 1 Mai se desfășoară festiv pretutindeni în lume. Deși aparține calendarului socialist, nici o țară, oricât de retrogradă, nu-i mai contestă azi legitimitatea. Ea va căpăta în statele, care deocamdată sînt constrînse s-o tolereze, tot mai multă însemnătate, pînă ce într-o zi va deveni și acolo sărbătoare oficială a poporului muncitor.

La noi, unde această manifestare mai întîi de partid a și devenit soroc tradițional de bucurie unanimă, este de pe acum adevărată sărbătoare a reintinerii lumii. Nimeni nu mai concepe Primăvara fără semnificația ei socială. Și noul sens i se exprimă cu atîta putere, încît putem întrevedea veacul cînd comemorarea de 1 Mai va acoperi cu totul străvechii Arminden populari, cîrui i s-a suprapus calendaristic și de care viitorimea cea mai depărtată își va mai aminti doar prin cărturari, cum își mai aminte azi de Rosalia, acoperite de Rusalii, ca și de atîtea alte sorocace pagine de sub sedimentări creștine.

Cît privește pe oamenii tagmei noastre, pentru scriitori și artiști, 1 Mai este, pe lângă ceea ce simbolizează politic și social, un moment profesional. Trînd puternic marea sărbătoare a Muncii, ei își amintesc anual de indispensabilul efort, de hărnicia și stăruința tuturor vechilor mari creatori, cărora, ignorîndu-li-se munca istorică a creației artistice, li se zicea indeobște „inspirați”. Ca și cum s-ar fi ferit să contracteze vreun obligație față de ei, în cazul că le-ar fi recunoscut deschis strădania mult mai împovărată decît a practicii meșteșugărești, beneficiarii strădaniei lor se achitau ușor de orice obligație, numindu-i mesageri ai zeilor, oracole de mistere, aricum întrupări ale unei puteri supranaturale. Aceasta echivala cu micșorarea subînțeleasă a meritului personal, dacă nu chiar cu perfidia de a-l anula tacit.

Pînă și în zilele noastre, oameni care nu gîdesc altfel despre artiști există încă. Ei aparțin fie fostei clase dominante care, cînd nu vroise să se arate indiferenți și opacă față de producătorii de artă, îi expediase necositilor cu falsul omagiu de „inspirați”, fie unei categorii de insi cu gîndirea grevată de ideile stăpînitorilor de odinioară. De atîtea ori se mai aude și citeadată chiar se mai citește cît talentul, fiind înădscut, e un „dar” și cît inspirația pică imprezvizibil unde se întîmplă, adesea pe spiritele cele mai trîndave. Nimic nu cunoștea asemenea preopinări din procesul de creație. Inspirația și talentul, descoperiri treptate ale condeiului care scrie conținut, ale daltei care lovește neîntrerupt piatra, ale penelului care nu lenește, sînt efecte, nu cauze.

În orice artă prețul cel mai mare se atinge prin efortul de a realiza aparența lipsei de efort. Însăși spontaneitatea, ușurința și grația, care sînt atribute estetice chiar ale creațiilor monumentale, nu numai ale formelor artistice minore, își trag puterea de a renege conștiința bătrînă sau momentană îmbătrînită a oamenilor și se înalță din calcule delungii, din căutări neobosite, din sfîrșiri acumulate, pe care singure și le neagă. Artistul bate un drum neștiut de lung, escaladează obstacole după obstacole și urcă luni, ani și citeadată întreaga lui viață către încîntarea noastră de o clipă. Iar, rezultatul trudei lui, cînd e glorios, fiindcă se întîmplă și să nu fie, noi îl punem pe seama inspirației și talentului, fără să bănuim că destinul lui e să facă greu mai cu seamă ceea ce pare ușor.

Este drept că la răspîndirea ideilor inexacte despre creația artistică au contribuit în parte artiștii înșiși. Cei mai mulți au acceptat cu naivitatea elogiul mincinos, care le recunoștea inspirația, ignorîndu-le munca; aceștia ajungeau pînă la urmă să-și preschimbe în convingere deșartă distincția. Cîte unul dintre cei foarte mari, însă și foarte conformisti, adică împărțînd convingerile societății timpului, cum a fost Goethe, pune pe Poez chiar să proclame erorarea celorlalți despre sine, refuzînd comori regeste oferite talentului său și declarînd că el „cîntă cum cîntă pasărea” („Ich singe wie der Vogel singt”), fără plată și fără efort. Au existat și esteticieni care, plecînd de la aceeași concepție, au înălțat pe artiști ca pe niște copii ce-și cheltuiesc distractiv un prisos de energie biologică. Lor le aparține prefecerea metaforei infanțilității creatorilor în ideea „artei-joc”: e mai mult jocul de-a Estetica.

Dar de la un timp modernii au început pentru un motiv sau altul să-și divulge, prin autoanalize sau jurnale de creație, meșteșugul. Unuia dintre ei i se datorăște, mai lămuritoare decît amintita teorie estetică, ironia multei „transpirații”, care se află în „inspirație”. Totodată marxism-leninismul a venit să consolideze doctrinara realitatea artei-meșteșug. Măestria fără tehnică și artă fără artizanat sînt formulări și inumane și nerealistice. În sfîrșit munca susținută de vacanțe curate naște talentul, chiar dacă „nu-l naște todeauna”; și prin conștiința de sine, conștiință a efortului creator, artistul modern se simte solidar cu întreaga muncitorime producătoare de bunuri. Înțelegîndu-și bine meseria, care nu-i vine de la zeii, Sărbătoarea Muncii de 1 Mai a devenit astfel și sărbătoarea lui.

VLADIMIR STREINU

NOTE ASUPRA PERSONAJULUI COMUNIST

Dată fiind vîrsta lui literară, personajul communist se prezintă deja prin trăsături artistice echivalente structurilor sale ideologice. Nu există încă o poetică a literaturii socialiste, dar există suficiente norme certe, consolidate prin uzaj și verificate. Pe unele dintre acestea le vom expune în cele ce urmează. Am renunțat la ilustrația cu exemple pentru a da o anumită concizie întreprinderii noastre. Cititorul va găsi desigur destule exemple din propria sa experiență de cititor.

A. Moment al evoluției omului — moment al evoluției literaturii

După cum communistul este o sinteză a evoluției umane de pînă acum, și anume o sinteză a celor mai înalte însușiri umane perfecționate de-a lungul timpurilor, personajul literar corespunzător nu poate exista decît dacă ține seama de această caracteristică.

La fel, cum communistul reprezintă un membru al unei organizații care nu se suprapune peste întreaga națiune respectivă, dar se include în ea, reprezentînd-o, el își va păstra anumite trăsături specifice care aparțin organizației sale. O consecință teoretică a acestei situații este aceea că o operă poate cuprinde numai personaje communiste, sau poate cuprinde perso-

naje communiste alături de cele mai variate tipuri de personaje. În cazul unei opere cu personaje diferite, rolul communistului este unul singular: el centralizează întregul procesul acesta sînt dintre cele mai variate. Datorită concepției materialiste și dialectice slăbesc sau dispar simbolurile transcendentele. Dispar semnificațiile unor comunități tradiționale, altele se adaptează. Incepe să dispară separarea dintre existența privată și cea profesională datorată înainte obiectivității și instituționalizării existenței. Apar ca exemple nesemnificative cele două unilateralizări posibile: anularea vieții particulare sau a celei sociale.

Fenomenele cele mai caracteristice din punct de vedere social și mai interesante din punct de vedere literar sînt cele legate de particularitățile de adaptare a individului la viața colectivă. Există o voință de adaptare a individului la viața colectivă dar și un proces interpersonal de aliniere interioară a convingerilor sentimentelor, gusturilor. Construcția socialistă are un rol de omogenizare a ansamblului, dar simultan favorizează mobilitatea și autonomia individului în măsura în care el este o libertate conștientă.

Procesul de transformare communistă a omului este unul foarte complex după cum se știe. Impu-

nindu-și propriul tip de om, socialismul caută printr-un efort susținut să-și atragă spre idealul său celelalte categorii și tipuri existente. Fenomenele care însoțesc procesul acesta sînt dintre cele mai variate. Datorită concepției materialiste și dialectice slăbesc sau dispar simbolurile transcendentele. Dispar semnificațiile unor comunități tradiționale, altele se adaptează. Incepe să dispară separarea dintre existența privată și cea profesională datorată înainte obiectivității și instituționalizării existenței. Apar ca exemple nesemnificative cele două unilateralizări posibile: anularea vieții particulare sau a celei sociale.

Fenomenele cele mai caracteristice din punct de vedere social și mai interesante din punct de vedere literar sînt cele legate de particularitățile de adaptare a individului la viața colectivă. Există o voință de adaptare a individului la viața colectivă dar și un proces interpersonal de aliniere interioară a convingerilor sentimentelor, gusturilor. Construcția socialistă are un rol de omogenizare a ansamblului, dar simultan favorizează mobilitatea și autonomia individului în măsura în care el este o libertate conștientă.

MARIAN POPA

(Continuare în pag. 4-a)

OVIDIU HOTINCEANU

sunînd pedepsitor atac

Nu cred să știți ceva despre oșteanu-aceia
Sunînd atacul înspre ziuă la Smîrdan
Avea fir roș de singe prelins pe gîznea goanei
Și fir de singe-avea la gîeten.

Și n-are importanță cine-a fost:
Smîrdanul turc căzuse, sub un pașă trist
Era noembrie cu totul peste omenire
Cînd se sfîrșea în glorie cel mai frumos gornist.

Prin ei se întorceau fetele noastre
Furate ani în sir, păgîn
Îi ruginise brațul de emoție
Sunînd pedepsitor atac român.

De iad bătea amurgul spre turcime
Credeți-mă, eu am văzut, într-un toaig
Mergînd, pe cîmpu-aceia să-și găsească fiii
Platos și încruntat Novac.

Și erau morți de-a valma, morți
În iarba aspră la hatar firesc,
Destin plătit cu oase și cu sete
Român pămîntul să rămînă, românesc.

Iar el trecea prin moarte doar cu vîzul,
Cu sunetul trecea. Pămîntul nu l-a vrut
Și-ntr-un răstimp în loc de moarte
Piatra dintr-o statuie l-a cerut.

Dulcele Cipru...

Să ne înțelegem: nu vreau să se creadă că se mini- maliză acest 7-0 de duminică pentru care echipa noastră națională și antrenorii ei merită toate laudele...

Anecdotic vorbind, pregătirea meciului a fost mai notabilă decât meciul însuși. Existau voci pesimiste, voci preventive, care voiau să facă din Cipru, o selecționă braziliană de prima mână...

Echipa națională s-a profilat în linii mari. Să n-o tot schimbăm toată ziua-bună ziua. Erorile inițiale au fost îndreptate, în sfârșit. Antrenorii au văzut și ei în cele din urmă că cel mai în formă centru central...

Incluziunea lui Gherghely din linia de mijloc, și asta numai pentru un sut gresit duminică. Noi credem că nu e echitabil. Acest jucător de mare putere de muncă este indispensabil acolo unde joacă...

In sfârșit o recomandare: desființați cantonamentele! Lăsați-le pe jucători la cluburi, cât mai multe partide în această perioadă pregătitoare...

EUGEN BARBU

UNA PE SĂPTĂMÎNĂ

de NEAGU RADULESCU

DUMITRIU II: — Ionescu, trebuie să ne pregătim buzurarele acum pentru elevienți!

cronica literară

MARIN SORESCU

„Unde fugim de-acasă?”

Unde fugim de-acasă? e un feerie poem dedicat memoriei, amintirilor, în special celor înmatriculate în copilărie. Întrebarea din titlu capătă astfel un răspuns: revizitarea candorilor, regresiunea și revigorarea prin ele...

tensiuni — precum se întâmplă și în cartea lui Marin Sorescu. Că el procedează aici la reamintirea și sondarea lor prin derularea modalităților absurdui — este știut. Poetul, ca subtitronist, nu vrea sau nu poate alina Clastica...

Cheia cărții stă așadar în capitolul Să îmbătrânim de-o-probă și în altele. În primul, se propune copilului posibilitatea de a îmbătrâni subit, de a parcurge superonic toate virstele, eventual pînă la calitatea de strămoș...

cărți ● cărți

RADU THEODORU

Muntele (vol. II)

Cum era și de așteptat, Muntele (II) continuă împlinirea destinelor eroilor din primul volum. Discriminarea dintre grupurile sociale cit și cea dintre caracterele eroilor este acută și ignorând faptul că autorul scrie pagini despre lupta de clasă...

E o lume dură cea descrisă de Radu Theodoru. Din punctul de vedere al istoriei, acum se produce tranziția către o altă epocă, asistăm la abdicarea regelui, la proclamarea Republicii, la constituirea securității de stat...

Adeseori, scriul lui Radu Theodoru sacrifică linearitatea narativului, din Muntele aspectul unui mozaic de planuri de desfășurare. În care sînt cuprinse și secvențe de descriere a unor tipuri foarte pitorești, cum ar fi zătlul lui Pavil Lala...

În carte, numele scriitorului este permanent pentru eroii: nimeni din ei nu este anonim; fiecare are o personalitate foarte bine conturată și un rol bine definit în desfășurarea acțiunii...

TITUS VIJEU

GEORGE ULIERU

Scrieri

Însemnările doctorului Ulrieru sînt scrise cu oarecîte simpatizări pe care o poate genera numai faptul că, prezentat într-un stil de proces-verbal, dens, concis, pînă la esență, însă incisiv, mai ales atunci cînd intervine și conștientul...

Asa cum o dovedesc unele fragmente de pe manuscrisul redactat în prima ediție, carnetul cu însemnări era de fapt...

agenda medicală, nelipsită din trusa doctorului. În una din aceste file, printre diferite indicații de ordin medical și rețete, citim: „În satul B... sâtenii duc o viață primitivă. Casele lor sînt din chirpici învelite cu stuf...

Doctorul Ulrieru nu s-a mărginit numai la înregistrarea lucrărilor din trecut, făcînd dovada unei conștiințe civice, a desăvîrșit o sustinută activitate publicistică pentru denunțarea lor. Dacă însemnările din Carnetul unui medic de plasă au devenit cunoscute tîrziu publicului cititor (cu excepția unor mici fragmente, s-au tipărit postum în Revista Fundațiilor în 1946...

Scrie într-o perioadă caracterizată prin accentuarea explozării, unele articole au un profund caracter demascator: „Societatea avea la baza organizării ei nedreptate”; „politicianismul demagogic era o toată stăpînire”; „Articolul Un semn prevestitor apărut într-un timp, în care se înăsprișe prigoana împotriva comunistilor, poate constitui un caz politic...

Din articole se mai desprinde acidul pamflet Un polițai model, un Ghiță Pristanda, însă mult evoluat în profesie, potrivit adevărului început de vîac, localizat tot într-un fir de provincie — Alexandria — orășul cu optzeci mii de locuitori...

De menționat că însemnările din Carnetul unui medic de plasă au fost întregite de editor prin intercalarea a cînsprezece fragmente rămase în revista Plătra Craiului sau în diverse manuscrise. Desigur multe din acestea puteau lipsi (îndeosebi primele) mai ales că, așa cum reiese din cele afirmate de editor, autorul nu a găsit necesar să le includă în forma definitivă a jurnalelor...

Luată în întregime, ediția conturează profilul unui intelectual progresist, un publicist cătețean, militant, ale cărui preocupări în ale scrișului au izvorit. În primul rînd, din spiritul de dreptate și dragoste pentru profesie.

C. MOHANU

Advertisement for the National Office of Tourism. Includes text: 'OFICIUL NAȚIONAL DE TURISM vă recomandă să petreceți concediul dv. pe litoral la MAMAIA EFORIE NORD • EFORIE SUD'. Also features a photograph of a coastal resort building and a list of benefits like 'Cazare în hotelurile cele mai bune' and 'Beneficii de tarife reduse pentru cazare și masă'.

ȘANTIERUL

„TEATRUL NAȚIONAL”

De prin secolul trecut, cînd nu apucase bine să se înalte edificiul cel nou, Teatrul Național, adăpostit tot prin palatele boieresti, a devenit nu atît o instituție de cultură cît și un punct de centrare a conștiinței noastre, o lumină ce ne-a vegheat dinaintea...

Teatrul Național a legat o tradiție și poate cea mai statornică și de prestigiu, alăturînd Universitatea, Academia, scriitorimea și publicistica la un loc. A fost, deceni de-a rîndul, Steaua polară a culturii noastre. A apărut la jumătatea secolului trecut ca un moment de reedificarea națională, distrus în cel de-al doilea război mondial de inamicii țării sotiocinții cel mai scump sacrificiu pe care îl puteau impune Cetatea. A rămas acolo un loc viran, o rană deschisă, un memento. Noi l-am strîns la piept și l-am luat cu noi din ruini...

Ioanide ar fi dorit ca acest monument să fie un palat care să-l reprezinte genul, un San Pietro al Bucureștilor. Soarta vitlorului Național îl preocupase pe Gălinescu imediat după ultimele zile ale războiului care ne lăsa în locul Pantheonului Vîu al Thaliei de pe Calea Victoriei, ziduri afumate îndreptate suferind sper și un munte de moloz peste o groapă pe lingă care n-am vrut niciodată să ne închipuim altceva decît că trecem în continuare pe lingă sala circulară cu policandruil său urias înconjurat cu „sfinți” culturii noastre, cu cortina lui Rescu mi se pare (poate că se va relua obiceiul și noua cortină va fi încredințată unui artist) cu tapetul roșu, cu rîndurile de lăzi, cu societarii teatrului care erau o glorie a artei scenice a țării (alt obicei care n-ar strica să se restor- noască la Național), cu actorii care nu te făceau de ris și de care nu știai cum să scapi...

În centrul Capitalei șantierul Teatrului Național înscrie un moment de cultură. Un loc disputat odinioară cu Primăria, Palatul comunal, Opera și întreprinderile de hoteluri se acordă azi Teatrului Național.

În inima orașului nostru, edificiul național va da sentimentul real al centrului. Ori unde, în altă parte această construcție ar fi fost colaterală. Un singur perimetru și-a disputat dreptul la concurență și a avut șanse de câștig pînă în ultimul moment: locul vechiului teatru, renunțîndu-se la el numai din motive de urbanism și de modernizare...

Alci însă a fost locul ales, apreat de opinia publică, aici s-a văzut după război locul cel mai potrivit pentru Teatrul Național. Aici s-a închipuit și s-a așteptat să se edifice. Fiecare dintre noi ni l-am plînuit aici, maestros, unic, fără a asemăna nici cu Casa Școlii nici cu Opera din Cotroceni, nici cu Teatrul de la Galati, nici chiar cu Sala Palatului, un monument românesc, cu loji brîncovenesti și cu privoare văzute de azi prin geamul unui Brîncuș pictat, construcție înaltă, inspirată de vîrșele, gîndită nu ca o instituție ci ca un monument școlă. Comedia Franceză o vizitezi nu altă ca spectacol, cît din nevoia de a cunoaște prin ea ceva din sufletul culturii franceze. Cortina cu faldurile trenu- lui Richelieu, sala Curtii, foayerurile cu busturi, un decor inexprimabil te rețin într-un climat de căldură, îți transmise aerul acelei culturii. Scala de la Milano este un centru al Italiei ca și biserică San Marco...

Teatrul Național din piața Universității, cu mare spațiu alî din față, gîndit ca să centreze și să urce perspectiva orașului va fi de aici înainte vizul nostru împlinit. Conținutul sa prevăzută în directivele Planului de Stat, alături de combinate industriale, de fabrici și de hale, într-un ansamblu de edificii de cultură de primă mărime, precum Institutul Politehnic din Grozăvești, Palatul Televiziunii de lingă Arcul de Triumf, Școala de arhitectură (curînd un colț de maghernie care urtează estuarul Bisericii Ene) etc., acestea sîmul în Capitală, toate șantierelor fiind începute și studii avansate de construcție, fără „leul pentru Ateneu” și fără în fond nici o publicitate în presă semnificativă gestul mare al conducerii de stat și de partid pentru destinele culturii noastre.

Totul a început firesc, modest ca și cum ceea ce se face este normal și obișnuit. Inaugurarea șantierului Naționalului s-a întîmplat ca orice faptă care se cuvine în ritmul curent de viață al orașului, odată cu plecarea oamenilor la lucru, cu adusul laieilor la Florăria Codlea, cu graba studenților dimineața la cursuri. Pîlcurile de vrăbii din ar- țarii de pe bulevard se vor muta în curînd peste drum în pomii din fața Teatrului, aducînd cu dir- tipitul lor odată cu jeturile fîntînilor, un murmur al crîngurilor și ale rîurilor.

Naționalul românesc își dobîndește, odată cu în- trarea în cea de a doua sută de ani de existență, un monument. Tîra își înalță încă o temelie or- ganismului său spiritual. Palatul Teatrului merită să fie cîntat ca și inaugurarea instituții ca atare acum mai bine de un secol. Căci înălțarea unui edificiu public în cultura modernă, ca și în anti- chitate, n-a impus formă, ci a născut aștri.

Orice monument de la Pantheon și pînă la pa- latele lui Le Corbusier și Niemeyer, temple și ba- zilici cu catapetesmele lui Giotto și Mantegna au exprimat o statornicie a spiritului unui popor, o înnoieră a spațiului său geografic cu o recă- dere prin cultură. Grecia se arată prin monumente și nu prin mîntii și văi, Londra prin Catedrala Sfîntului Paul și prin Tamisa, Peisajul se vede în stătuia turistică. Serse se admiră pentru că vezi pe malul el Luvru și Notre Dame, pentru că tale Parisul. Începerea lucrărilor pentru înălțarea noii clădiri a Naționalului este o dată de cultură și un parametru al unei virste noi de manifestare și de aspirații.

Îngăz constructorii de pe Argeș și de pe Dunăre, constructorii Naționalului ridică schelele acestui monument de dispeccat al unei culturi. Pe hartă se înalță templul cel mare. Așa avem în suflet Teatrul cel Național al României cu care ne uneste legămîntul unei istorii trecute și prezente. Această contemporaneitate dublă ne cutremură de min- drie.

MARIN BUCUR

M. N. RUSU

NEAGOE IN EPICENIA

Doamne, în cetatea palată
sintu trei scaona —
toate pustii di-ntr-o dată ;
scaunul voievodului Neagoe
scauna doamnei Neaga
și scaunul domnului Negotin ;
de ce doamne, în cetatea palată
nu s-au făcutu și-o scânuță
de să află toate pustii di-ntr-o dată
pe mal de riul Dimbuviță ?

Căci pentru venit-au bozii
și-au luat pre dumnezeul, noaună,
rupt-au izvodirile din rădăcina izvozii
și-au văduvit pre dumnezeu.

Ca turturea vădănit-au și-n jali
de-nrăstare nu bea apă curată —
de nu turbură cu picioarele sali
apele cind se-arată ;
iubește pustia și nici voiește
în cetate cu lume și turburări ;
nemic nu mai e de bărbătește
acestora trei jărlie
din una singure jări !

Căci născu-s-au Glad peste munți
și Bogdan s-au născut în Bogdania
și Basarab în Jara lui ;

dar au venit, vinit-au bozii
și-au luat pre dumnezeul, noaună —
rupt-au de-n rădăcina izvozii
și-au văduvit pre dumnezeu.

Și-au zis-au domnul Neagoe
către doamna sa Neagă —
peste ne voie, pune-voi voie
și-ntr-o dată face-voi Jara ne-ntr-o dată.
Născut-ai mie pre fiul meu Negotin
ci pasă cu el dupre mine ;
nu speria de nehadină și muli nehadin
căci nu se poate lauda neștine
de nălțime trupului —
pasă cu el dupre mine
și-l afuma-voi cu părul lupului ;
la poarta Magului ne vom oprivă
pre toate vrăjmiile cu zlobivă.

Naște-mi mie lupiță, după lupandru,
lapte de lupoaie alăptata-va,
face-i-voi scânuță la Alba-Dava
și luptă va da ca Macedon Alexandru...

...Și-au plecat la templul de vaciul,
între cadru și-ntr-o pădure
zice toporul către secure :
taie tu copaca, să tai eu copaciul ;
unde maica lor, barda, taie pe copăcioaia
de cind s-au înfilit potopul cu ploaia...
Și merseră, dară, la vaciul.

La Vraciul
dela Polovraciul
să bea potirul stepenei
și-al seminției noastre
căci înepănuș lipsește înepenei
și-s fără japi sălbaticile noastre...

Acolo pleacă Vodă și pasă
părăsindu-și întreaga lui casă,
cu doamna și cu pruncul
de ziua sfințului Bărbuncel ;
s-au dus pînă-n ziua de Simbră,
și-au mers fără umbră ;
și-au stat fără umbră
Ce venită somnul cu soamna
și-adormită pre izvoarele
pe pruncul, pe domnul și pe doamna ;
și l-au adormit și pre soarele
dar toți se trezeau și-și visau viitorii —
de-n agiuns în neagiuns
și iarăși în agiuns...

Iată Epicenia, zis-au și-au plins :
numai Jalea are pereche —
dorul totdeauna o au agiuns
și dragostea lor e neveche...
N-avea, n-avea,
nacazul necăjește pre lude,
lacrima s-au cununat cu plinsul
ne-n despărțire de însul :

...Ce să-ți aduc, fîntină ?
Adu-mi ce mi s-au luat
și iarăși mă trezi-vă-voi jună
și-mi păzi-voi bărbat ;
ce să-ți aduc, pămînt ?
O, doamne, eu sint Jărlină,
adu-mi-l de preste munte
și iarăși mă trezi-vă-voi jună ;
ce să v-aduc, pietrelor cărunte ?
O, doamne, pietrei de peste munte !

Piatră, pămînt, fîntină,
plîngeți plinsului plînzei de tată
iată că toții sintem despreună,
căci fiu am eu și n-am fată ;
băiat făcu mie de-n trup fîntinei
dobîndi-voi ce s-au făcut prin bărbat...

Știm, ziseră lucrurile cîteștrelei
și-au plins și s-au turburat :
pierde-vei, zise piatra,
și dobîndi-vei ;
pierde-vei, au zis pămînta, și vei cîștiga ;
pierde-vei a zis fîntina
și vei dobîndi...

Epicenia, maică Epicenia,
Iară în neslobozenie !
Celelalte n-au pe celalalt,
dincolo de muntele răpîji
dincolo, deci, doamne, să te salți
dela hrăpitorii să ne deshrăpîji !
arbora naște boboace —
unde sint bobocii să le-mboboacească ?

Ramura fără de ram coace
se leapădă și nu se-ntocmească ;
zăvoaia s-au uscat
fără zăvoaia bărbat
vinta zăvoaia
ca bou după boșoacă
acăia, mărăcina, spința,
cine să le-mperache semința ?
Armiile tutulora
au băitătorit-au ogora.

Plînge copilul Negotin
cu tatăl Neagoe,
cu mama Neagă
printr-o țară ne-ntr-o dată ;
stau sub mără și n-au ce-nfrupte,
grahote-s fără de ape ;
lemnele de-n lemna sint rumpe,
riua de riul ei neaproape.
Doar ca un semn de preveste
la ceea ce nu este
se-nchipuiește ce nu este :

Pe unde vine Neagoe să treacă
se-nchipuiește busuiocul la busuiocă,
se face bujarul a veni la bujara ;
și-i doară un părut al tuturor —
căci buciumul nu vine la buciună,
licoma nu-l vede pe licom ;
pot eu zice, Epicenia, ce te zbuciumă,
către părechie să te întorn ?

Epicenia moșie,
Epicenia țărîm —
dela Roma vine singele mie,
o, dela Rim !
Neagoe merge plîngînd,
Neagă vine plîngîndă,
fiul Negotin pleacăvine —
de-n osindă-n osindă,
de-n osindă în osindă...

Din plînsul tatălui
și din plînsa mamei
grapanul plînsului se izvoeste,
apa plîngerii trece prin sine :
bea, Negatine, căci te jertvește
bea să te sfîrșește, Negatine !

Prin pustine, prin pustiu
prin orină, prin nisip
ajuns-au și zice Neagoe la fiu,
aceste chipuri de vorbe într-acest chip :

de Ion Gheorghe

Ajuns-am și n-am ajuns
sfîrșirăm și n-am terminat-l
n-am plins cît am de plîns,
n-am ris cît am de ride
tot lucrului și-a tot natul.

Iată poarta Magului
poarta Vraciului,
muma murelor,
părintele părinților —
numele numelor și-al nenumelor
ființa ființelor și-a neființelor ;

Fă, fiul meu, cum te-ndemn,
și bate toaca de lemn ;
vinovat din vină și nevinovat,
astfel prin tine eu bat ;
glasul meu prin tine cere
intemeierea de-nemeiere.

Au băut Neagoe tatăl
au băut Neagoe mamă
prin fiul Negotin
și lemnul zisu-le-au ler —
tatălul și mamei prin facior,
com scrie de toacă-n răboaje :

eu eram copaciul crescut în munte,
nalt înfășurat în coaje
și îmbrăcat în stâlpi multe
și-mprejmuit cu frunză ;
deci viind Magul m-au tăiat
și copaciul sint de-n băiat ;
Răspunsul meu să-ți răspunză ;
vei naște murind nou întemeiat
deci întrebîndu-mă, te-ai întrebat ;
deșteptați pe strămoșii
și hărăzit să mă deștepți ;
ce să chem pre cei drepți

împreună și prei cei păcătoșii ;
cîți auziți glasul meu să te-ndrepti
și să nu leneviți pre sine —
ce din Neagoe și Neaga venisi, Negatine
și din Neagoe și Neaga vei pleca, Negatine...

...Pasă lăuntru a Magul
Neagoe tatăl,
Neagoe mama,
Negotin fiul —
dincolo de Munteleagul :
Mater nostra,
pater nostrum — patria,
munteleagul Negoiului tatăl ;
moșia maicăi Neaga,
patria fiului Negotin —
patria, parte fîntinească
patria, parte bărbat...

Iară de pasărea hrăpitoare
dzice Fiziologul cuvînt de-ndreptare :
ce dacă-și face în cuibare noaună
nu-i agiungu ouăle de-n sine
ce fură alteia pasăre ouă
că mai mult se bucură de străine —
decît de-ale sale ouate ;
scote pui, crește pre dinșii și-i zboare
ce ei cunosc pre maica lor de-n fire,
ce rămîne hrăpitoare-n scărbare
și ei își fac inlibertate
și iară inslobozire...

Ci Magulu iară grăiște
de Jărlilor vraciște :
și se va da fie lîundu-ji ;
fie ultima luare ce și se ia —
peste rîndul lor vine iarăși rîndu-ji ;
după ea el, după el ea...

Du fiul tău Negotin
în chilie la somn și hodin,
pune piatră-n poartă
și leagă pre el cind doarme —
dară fie piatră nesparită

și de-n temeiul cetăților sarne :
de-n Samizegetuza,
de-n Saminopocă —
să nu durerea se-aură
glubocă.

...Neagoe păfugă pre fiul în fug
și Magul pe tatăl Neagoe
și face astfel meșterug
cu apă de ouă și-albe :
unge fruntea
doamnei fâmiei
și-o lasă unde muntele cu munte
se cunoscuseră-n de ei.
Naște și te pedepsește-te,
și plîns plîngi
și urlet urli
și frînge-te și te zbata
ca zăpirla pe frunzela vestede
și iar intrăgește-te ca aceea zăpirlă...

Zisa Magul și fugi la Neagoe
fugit de fâmiea ;
cercați închiderea de fîl
și se legară ei pre de ei,
cu frîngul — frîngînd
și cu frînghia de lei
din femeia teiului — teia...

Iată, venit-au abozelele,
durările și sudore
cum se mai pot dezvoi invoielele
de legămîntele oareșcare ?
Iată venit-au abozeala floarei,
durerea zburătoarelor,
și iată durerea fiarei de-n pustine,
durerea fiarei domestice,
la durerea femeii —
Mater Dolores ;
dominus tecum, tu in mulieribus...

O, Epicenia, partea bărbat
naște-se fâmiea prin tine ;
singele tău tulburat
și se-ndepline ;
iat-a urlîndu-și urletul,
iat-a frîndu-se și ridicîndu-să ;
daca mai ridică umbletul,
cade, cind tot ridică ?

Strigă Negotin pre tatăl
și tatăl nu-l deschide ;
strigă Neagoe pe Magul
și Magul nu-l dezleagă ;
Magul strigă la frînghia
și frînghia se ia cu frînghiolul
și-i leagă pe ei...

Epicenia dincolo de munți
Epicenia dincocă de munți,
Maică mea țară.

Geomăt game,
plînsul plînge, urlet urli,
umbletul și-l umbli ;
și cum umbli și se sprîjonește,
doamna prinde arborii în brați ;
arborii bărbatî înlaare bărbătește,
arborii femeii de înșii se răsfată ;
mult plînge și se bucură,
de Bucur stejarul, stejara Bucură
mult strigă a vrea să se vadă
arborele brad de arborele bradă ;
bucovii după fâmiele bucovini,
aniele de bărbatî anini,
arborele singer de arbore singeră,
mult se bucură și plîngeră...

Iată nețama de vragul nașcare
căci doamna abosi în născare ;
plini fată pămîntului nostru,
rastirea se-ndepline de rostru
verba a-mplinit de verbu
com cerba de cerbu.
Dezlegați-vă dupre mine,
tu Mage
tu Neagoie,
și tu, ce nu mai ești, Negatine !

Ți s-a născut sora și nu-mi da crezare,
Ți s-a născut sora și fugi —
te-am pierdut cu pierdere mare
te dobînditu-te-am cu fără de rugă,
tu să fugi, să refugi ;
ești soarele dinspre singele meu,
ea este luna dinspre bărbatul,
dorința mereu după dorul mereu
după întregul ce-l apar și-catu-l...

...Dezlegatu-s-au Magul,
Neagoe s-au dezlegat,
Negotin fugi fugă mare ;
dezlegatu-s-au arborii
și arborele dezlegatu-s-au
cu multă neatfinare.

Pieri unul să se nască una
una pieri-va, unul să nască,
Doamne al meu, Doamne întotdeauna,
și țară a mea strămoșască,
iată-ne mari și întregi ;
și mă zmeru Jie,
tu, carele mă înțelegi
și mă sprîjonești și-mi apar moșie !

Țimpul se-ntoarce la vremea femeie
sorocul la soroca ajunge,
cheile pestemunțiilor se descheie,
căci zice scheiul cătră scheia ;
iată, că veni, fâmiei,
și rizi mie căci nu-mi mai plînge...

Tace copaca copaciului ei
și dacă bărbatului se-mpreună
aga au felul de obicei
că rămîn rămași împreună
căci iar se-nțemeiază cind vor
dupre un crug neapritor ;
naște lespazelul din lespede
și secerul naște di-n seceră
cum în toate s-au pus repede
treacere, netrecere și iarăși răstrecere :
bărbați, popor,
fâmiei stirpe lungă —

năvela căruia năvălitor
de alungat fiindă, nu se-alungă ?

ION CRINGULEANU

floare de plezna

Eroilor le înmuguresc primăvara crucile,
Unele din ele ard aprinse de lună,
Altera le vine să vorbească la răsăritul soarelui,
Unele se fac fîntină...
Din juguri și praguri au răsărit pădurile,
Marile scuturi s-au răzăcit prin ploaia —
Eroii răstîrîng rădăcini și fructe de inimă
În așchii de oase și steaguri spre tălpile noastre.

Turme de bouri și vulturi, se aud prin pămînt
Viscolite de săbii și incendii cu sînge —
Dragostea amară pînă la foamete și pierderea zilei
Răstoarnă munții spre tîmpul din noi ;
Aici, s-a ajuns numai prin moarte și dragoste
Încit crucile eroilor înverzesc și dau floare.

...Soarta mea cu piatra pe gură
Tremură lunii un catarg de uitare,
Soarta mea din incendii răsare
Ca o sabie arsă și pură.
Șururi de anonimi au fost tăiate ;
Gurile lor au răcnit în etern,
Guri de rai și baladă, guri de infern ;
Țara albea în petală de sînge sorbit
Cu inima pe cuțit.

Floare albă de Plevna
Floare de sărut și blestem
Cu umbra peste cer și durere —
Elegie și reviem,
Stingere de cadru înalt
Izbit de pietre și țidve, —
Fier ascuțit de durere
Bour turbat, vultur în șier
Sămînță pocnind de putere.

Copacii au la cîngători steaguri ;
Vechi flumarii cînd umbli vîntul
Focnesc, de sînge
Și dacă ajung, rup din pietre !

Independență — continent în rotire
Arat, însămițat, dus în spinare, slăvit
Plin de păsări, de lacrimi, de bucurii grele
Tu ești al pînilor
Și-al trupurilor care s-au pierdut
Tu ești vocea de secol !

GH. ANCA

dacia așteptase

Așteptase, prevăzuse strămoși tineri
la război,
mai independenți ca pașă,
pașii putrezi să îi taie,
asfel semăndu-se cu noi.
A curs Dunărea — cotor al cărții imperiale.
Mama din care venim
În fii fluvii ascultă-le.

grup de daci pe columna lui traian

Acei prizonieri sufereau doar de sete
fără a fi suiciți, cum s-a crezut.

Noi ochi văd numai fețele spuzite
și buze insetate de grup viu,
Privirea alte bărbății trimite,
Ca invierile din tată-n fiu.

Care urmaș credea că singuri viața-și curmă
În chip comun, Columnei dînd aroma ?
Luptau bărbatî. Era tăcure-n urmă
Spre case lung păzite pînă-n Roma.

pămînt matern

În ochi îi văd călări pe munți și fețele temei
umbra de bălți peste gorganele stătute,
Mă-nchipui tandru și nu uit că de la ea am tălpile
și iarăși îmi încerc în ochii ei puterile.
Atunci, să nu mai dorm, îngăduie, cîmpie,
să nu scobesc prin ceață alte locuri,
în brațe dacă poți iubiți,
un timp să nu mai fiu și la întorcere
să-mi las în sălcii plețele frunzoase,
pe trunchiuri : veșterite și în cranii
de spice : boabe cu-un lapte pentru sfinte.
Căci poate îmi rămase vre-un gînd
în pîntecul mamei
de lîngă cîmîțitul curgător al satului
și-n rugăciunea către sora moartă,
porneam sub chipul vocii la sunetele tale,
iar auzind prin lume multă muzici
Că nu mai plec să-ți spun mi-era rușine.

Note asupra personajului comunist

(Ormare din pag. 1)

Aceste caracteristici fac ca personajul comunist să poată începe prin a nu fi comunist și să sfârșească prin a fi, sau el poate fi atunci când cartea începe și să sfârșească prin a nu fi în cazul când din anumite motive obiective, el nu mai poate face față premiilor condițiilor sale.

O carte poate însă cuprinde și numai personaje comuniste deși până acum, cel puțin practic, nu se cunosc prea multe exemple.

Ele s-ar putea face prezente pe măsură ce problema transformării neocomunistului într-un comunist va fi înlocuită de problema poate și mai interesantă a perfecționării personalității comunistului. O asemenea carte nu va mai pune probleme pe care le pune o carte cu personaje diferite ci pe aceea a acțiunii reciproce de modificare a indivizilor și mediului respectiv, adică problemele creației și perfecționării individului și a relațiilor dintre indivizi.

O problemă specială care s-a pus scriitorului comunist, cel puțin într-o anumită perioadă literară a fost aceea a individului situat într-o problemă și o tematică specifică. Poate că principala nouă pe care a adus-o literatura socialistă încă de la începuturile ei este atenția deosebită acordată muncii și în general activității productive a omului și colectivității. Descrierea unui proces de producție, a trăsăturilor sale specifice care-l deosebesc de alte procese de producție, modificările operate de procesul de producție în psihologia individului și măsura în care trăsăturile general umane ale acestuia sint afectate, mutațiile datorate relațiilor socialiste de producție, — iată câteva tipuri de probleme complementare care pot apărea simultan sau separat într-o carte dedicată socialismului. Precizând că aceste tipuri presupun realizarea altor disociații, vom mai preciza că activitatea productivă nu schimbă și nu poate schimba completamente existența unui individ. Munca, oriunde ar fi ea efectuată, determină o sistematizare a existenței doar într-o parte a ei. Acceptând adevărul că ea se poate proiecta și în restul existenței cotidiene vom accepta automat și adevărul că există, în fiecare individ anumite spații, pasiunile de pildă, pe care nici un proces de producție nu le poate modifica, dirija sau opri. Dimpotrivă, dacă egalitatea socială a individului nu provine dintr-o convingere intimă, atunci apare posibilitatea discontinuității de comportament, prin lipsa de armonie între diferitele compartimente ale existenței.

Apreciind valoarea exemplară a fenomenelor amintite mai înainte vom constata că dacă descrierea unui proces de producție poate prezenta un anumit interes fie de ordinul informației tehnice, fie de ordinul pitorescului sau chiar al senzaționalului, o valoare infinit superioară va avea tentativa de a surprinde modificările suferite în psihologia individului în cadrul procesului de producție. Există astfel de exemple și în literatura nesocialistă, de la John Steinbeck la Allan Sillitoe. Dar, cu totul remarcabilă este posibilitatea scriitorului socialist, de a se ocupa de cel de al treilea și cel mai important grup de probleme care constă în surprinderea individului în procesul de cristalizare a mentalității comuniste în focul muncii. Varietatea și complexitatea situațiilor semnificative sint imense. Am remarca bunăoară numai două dintre cele mai frecvente și anume aceea a individului intrat direct în noul proces productiv fără a fi participat la realizarea lui materială și cea a individului participant în ambele cazuri se realizează o mutație a individului în raport cu ipostaza anterioară: dar în primul dintre ele adaptarea se face pe baza opoziției dintre două mentalități diferite, iar în cel de al doilea pe baza a două ipostaze din cadrul aceluiași proces de producție. Evident, cazul prim este mai complicat, mai spectaculos, și el e cu atât mai spectaculos cu cât între cele două medii productive care se succed există diferențe mai mari.

Din păcate, prozatorii au exploatat destul de puțin și mai ales destul de unilateral posibilitățile problemei. De cele mai multe ori, ele au fost înlocuite cu falsa problemă a tematicii, adică a celei categorii de probleme menționată prima în cercetarea noastră. De multe ori însăși critica a orientat cititorii pe acest drum și de multe ori unii cititori fiind au avut ocazia, au afirmat puncte de vedere asemănătoare. În general despre tematică și problematică s-a scris destul de puțin și nu întodeauna semnificativ. Tocmai de aceea acordăm acestui raport atîtă importanță în rîndurile de față.

Oricine poate constata că economia unei țări presupune un mare număr de sectoare de activitate cu profil mai mult sau mai puțin particular. Socialismul a preluat aceste sectoare, a adăugat altele și le-a imprimat propria sa concepție. Modificările au avut loc atît în maniera de concepere a producției dar și în procesul de producție concret. Toate aceste modificări sint însă în esență asemănătoare tuturor sectoarelor căci toate au avut loc pornind de la legi identice specifice construcției socialiste.

Un roman care se petrece într-o uzină metalurgică poate avea aceeași semnificație cu unul care se petrece pe un șantier naval. Mulți prozatori s-au avîntat în a cuprinde sectoare cît mai variate ale economiei și literatura s-a transformat într-o veritabilă demonstrație a capacităților productive ale socialismului. Fenomenul este îmbucurător dar se pare

că la unii scriitori a intervenit un raționament eronat, este drept, nu tocmai ușor de evitat. Un roman încețoșat de a mai fi interesant prin problematica propusă ci în primul rînd pentru că a surprins aspecte inedite dintr-o activitate productivă oarecare. S-au scris așadar romane metalurgice, siderurgice, militare, textile, navale cu toate subcategoriile corespunzătoare: avem romane petroliere, chimice, studențești, medicale etc. și reținem din ele în primul rînd că sint textile, medicale etc. și nu altceva. Acoperirea unor zone cît mai vaste din realitate printr-o tematică adecvată a dus uneori la impresia evoluției către o literatură specializată. Impresia este accentuată și prin faptul că problematica a fost redusă la o schemă, la un numitor comun. Cîne va parcurge un număr suficient de romane de acest fel va observa că sectorul ales, tematica, este un element de decor pentru un subiect anumit, iar conflictele propriuzise sint interschimbabile: căci în mod obiectiv, aceleași procese vor avea loc într-o mină ca și într-o fabrică de ciocolată, deși nu neapărat în mod obiectiv ele trebuie surprinse prin aceleași scheme și aceleași personaje. Viziunea re-

termenii categoricilor al socialismului.

Există o certă legătură între civilizația materială și problematica individului și a colectivității respective. Dar a schimbat un frigider sau un automobil problematica omului? Automatizarea este unul din procesele cu cele mai profunde rezonanțe la cele mai variate nivele ale societății. Ne este indiferent unde își plasează scriitorul automatul și personajul, dar nu ne este indiferent Modul în care pune problema raportului individ — automat. S-ar putea demonstra și în același timp că nici un automat nu dă unui roman specificul național. Apoi, oricît ar fi de paradoxal, specializarea autorului pe sectoare economice și scheme, are de cele mai multe ori drept rezultat tocmai pierderea din vedere a generalului, pentru care sectorul respectiv nu se constituie decît ca o variantă concretă. Personajul va fi unul ter, nesemnificativ, și nu unul memorabil, neprivizibil. Marii creatori au acordat o importanță minimă tematicii și aceasta nu pentru că în anumite momente nu ar fi existat o viață productivă variată. Dacă zece romane despre industrializare pot fi ușor substituite, nu s-ar

face despre un ansamblu, o categorie o clasă: referința la individ se face prin intermediul clasei apartenente. Dar în timp ce în fața ansamblului se pun anumite probleme descriabile în plan general, în fața individului se pun problemele foarte concrete ale muncii zilnice într-o lume infinit de variată, și pe care ansamblul nu le poate cuprinde în mod obiectiv. Nici măcar teoretic nu ne putem imagina de pildă un stat al unui partid care să includă toate posibilitățile de evoluție ale individului concret. Raportul dintre ansamblu și individ este reflectat deci între alegere și conținutul alegerii și reflectă raportul general între sfera și conținutul unui ansamblu.

În momentul în care individul nu mai urmărește acordarea celor două planuri, se poate produce un fenomen de opoziție mai mult sau mai puțin transant și omul poate căpăta, cel puțin temporar, conștiința propriului său eșec. Dar încadrarea sa într-un ansamblu organizat nu duce către eșecul definitiv, căci tensiunea existențială se rezolvă în cadrul ansamblului care oferă punctele de sprijin necesare.

Pentru motive diferite, comunistul se poate detașa de restul indivizilor.

Preocupat mai mult de viitor decît de trecut, mai mult de viitor decît de prezent, comunistul poate uita uneori destinele imediate ale oamenilor. Intransigența sa poate apărea ca fiind rigiditate, toleranța sa poate apărea ca fiind o slăbiciune. Comunistul poate uneori deveni ca o reeditare a dramei absolutului așa cum era ea trăită de eroii romantici sau aceea ai lui Camil Petrescu. Ca și aceștia, el se dăruiește total, se confundă cu alegerea făcută, are conștiința vizionarismului său dar și pe aceea a creatorului. Este cazul cînd preocupat de viitorul lumii în care trăiește, el îl confundă cu propriul său viitor.

Dincolo de trăsăturile și destinul său individual, personajul comunist este remarcabil pentru ansamblul din care face parte, pentru poporul și țara sa, pentru întreaga umanitate. El aparține unui partid care aparține unui popor care aparține omenirii. S-a întipărit ca personajul comunist să fie considerat de unii scriitori mediocri ca un fel de păstor al unor suflete mai mult sau mai puțin rătăcite, avînd ca unică misiune debitarea unor sentințe în anumite momente cheie ale conflictului, de a clarifica totul în mod miraculos ca un deus ex machina. S-a mai întipărit altelei ca el să fie conceput ca un superman, cavalier al acțiunii spectaculoase și ireductibile, sau ca individ a cărui misiune era aceea de a se lăsa măcelărit de niște chiaburi sau diversioniști pentru a da pildă de eroism. Mereu egal cu sine însuși, nemodificabil, imperfecționabil, el apărea în același timp ca fiind un individ dintr-o categorie socială aparte. Se uita astfel adevărul fundamental că avangarda socialismului nu este o categorie socială ci o funcție socială, nu o sectă dintr-o colectivitate ci un termen al colectivității. Dacă umanitatea ar fi formată din comunisti atunci n-ar mai exista nici comunisti. Cuvîntul ar deveni inutil, sau obscur.

În planul individualității, fenomenul remarcabil pe care-l prezintă prin urmare socialismul este realizarea personalității printr-un proces dialectic. Posedînd o concepție bine precizată despre lume, prin care și stabilește acțiunile și reacțiunile, realizîndu-se prin asociație și disociație, prin opoziție dar și prin complementaritate, comunistul este prin urmare un caracter.

În genere, caracterul este definit eficient de Hegel prin cele trei lucruri: (1) ca individualitate totală (așa numita „bogăție a caracterului”) (2) ca particularitate (caracterul să apară ca determinant) și (3) prin fermitate (totalitatea bogăției să se manifeste ca unicitate). Prima dintre aceste trăsături se referă la faptul că un caracter nu este individul posedat de o singură pasiune, ci acela care are o multitudine de pasiuni în mijlocul cărora el rămîne totuși o subiectivitate încheagată în sine, definită și memorabilă. Caracterul este operat deci distincția între caracter ca totalitate și multilateralitate caracteristică totuși prin unicitate și abstracțiile alegorice ale unei trăsături de caracter prezentat izolat. Dar, în măsura în care concepția sa este una de tip dialectic, acest caracter, spre deosebire de cele fixate de concepțiile mecaniciste și clasiciste, este un caracter în mișcare, un caracter perfectibil, care se realizează printr-o continuă detașare de ceea ce este vechi în el, printr-o continuă autodepășire. Consecința fundamentală în planul existenței concrete și deci și în acela al convenției literare, va fi un anumit grad de impredecibilitate al acțiunilor sale. Neîntipărit în timp el este o structură ameliorabilă. Acest lucru nu s-a fost observat de la început de către toți scriitorii. De unde caracterul schematic și neverosimil al unor personaje.

O altă trăsătură a comunistului este aceea excepțional de importantă că el nu activează de unul singur. Integrat într-un sistem de relații pe baza propriilor alegeri, el face parte integrantă din grupuri sociale active. Raportul dintre comunist și acesta de egalitate, dar și acela de apartenență și complementaritate. Priviți grupurile de comunisti care apar în mai toate romanele, urmăriți momentele în care fiecare dintre comunisti trece în primul plan. Avem astfel ilustrarea ideii că socialismul nu este rodul activității unui singur om, în același timp ilustrarea adevărului că socialismul este o muncă de

pionierat, care uneori pare o taionare, că el este altcînd altceva decît o ecuație rezolvabilă după o formulă prestabilită și nici un mecanism care funcționează orb, după cum i s-a impus printr-un program. „Facerea lumii”, ca să folosim titlul unui roman cunoscut, conține în cea mai mare măsură atribuțiile oricărei faceri: este o creație. Omul care o creează, degajînd un cosmos dintr-un haos, va deveni el însuși o creație a propriei sale creații.

C. Comunistul este un erou

Un asemenea tip de personaj nu poate fi decît o personalitate, un erou. Dar existența individului ca personalitate presupune opțiunea absolută: individul angajat prin propria sa decizie, care este fructul libertății concrete și curajul responsabilității integrale, el renunță la celelalte angajări posibile. Un erou nu se poate însă realiza numai prin alegere: el trebuie să aibă un *superlativ* al existenței care să-i ordoneze actele după anumite dominante intime. Iar la ideea *superlativului* vieții nu se poate ajunge fără sentimentul suveranității sale în lume.

Comunistul nu este totuși o specie umană particulară. El este un om asemănător tuturor celorlalți oameni. O ființă supusă morții și suferinței, credinței și incertitudinii, bucuriei și orgoliului, pasiunii și rațiunii. Dar personajul comunist nu poate fi decît un erou. Conștient înainte de orice, el este totuși un individ care visează. El nu are iluzii dar are viseuri care uneori ajung să se numească certitudinile. El nu visează pentru sine însuși, visul său nu e unul al solitudinii, ci al colectivității. El visează pentru toți. Visul său colectiv, justificat prin capacitatea de a privi în perspectivă înțelegând tocmai prin aceasta de a fi un simplu vis: el devine imaginea viitorului prevăzută și uneori chiar planificată.

În funcție de această perspectivă, comunistul se realizează în prezent de aici este ceea ce de viață este aceea relaționată de viață. Prin normele viitorului el depășește standardul de viață al prezentului. Actele sale nu pot fi judecate deci prin etalonul prezentului imediat: ele trebuie confruntate cu normele care l-au produs. Un autor nu poate face ce vrea cu un personaj comunist fără să-l trădeze. Un comunist poate muri sau poate supraviețui, după necesitățile scopului ales de autor. Dar fiind un erou, el nu poate sfîrși derizivul decît doar dacă și-ar contrazice definiția. Un comunist nu poate face decît obiectul unei paradonii.

O consecință care trebuie extrasă de aici este aceea că un astfel de personaj nu poate fi construit deplin decît dacă există nu numai o atitudine de comprehensiune a creatorului față de el dar și una de adesiune. Se cunosc multe cazuri de autori care au scris despre comunisti dar nu l-au înțeles deplin chiar atunci cînd au avut dorința s-o facă, dar s-au situat în întreprinderea lor pe poziții diferite de concepția comunistă. De la Romain Rolland la William Faulkner, asemenea exemple pot fi date din plin. Ca să nu mai amintim de acei scriitori care fără a avea o atitudine de simpatie față de marxism, se arată a fi dimpotrivă, profund ostili.

S-ar mai cuveni să amintim că actele comunistului diferă și de contextul în care se produc. Alta este situația comunistului într-o situație de ilegalitate, alta aceea din momentul unei insurecții și alta aceea în care-și îndreaptă eforturile către construcția și perfecționarea unei alte lumi. Vom desprinde în principal două ipostaze fundamentale ale comunistului din acest punct de vedere: etapa eroică (în sens hegelian) și etapa propriu-zis constructivă. Epoca eroică marchează creația unei noi lumi, a unor noi situații, noi legi sociale și morale, noi motive artistice care încă nu sint umplute cu substanța fenomenalității. Eroii apar deci ca arhetipuri, ca modele schematice recunoscutibile chiar și numai prin numele lor.

În aceste condiții personajul comunist poate apărea ca o complexitate dar în niciun caz ca un complex contradictoriu. Impotriiva acestei confuzii reacționa atît de violent Maxim Gorki. „Oamenii sint foarte complicați și, din păcate, foarte lume crede că acestia îi face mai frumoși. Dar complexitatea înseamnă înfășurarea pestriță, desigur cît se poate de comodă pentru adaptarea la orice împrejurări, pentru „mimetism”. Complexitatea e un rezultat jalnic și hidos al extremei destrămări a „sufletului”, cauzată de condițiile de viață din societatea mic-burgheză, de lupta neîntreruptă, meschină, pentru un loc avantajos și liniștit în viață. Tocmai prin complexitate se explică faptul că, printre sute de milioane de oameni, vedem atît de puține personalități remarcabile, caractere net diferite, oameni stăpîniți de o singură pasiune — oameni mari”. Din perspectiva concepției hegeliene asupra eroismului, pe care Gorki o adoptă, personajul comunist nu poate avea *pete*, cu care au încercat unii să-l coloreze.

D. O concluzie: personajul comunist este o căutare

Rezultat al unei desfășurări sociale obiective care l-a impus personajul comunist face parte deci și dintr-o evoluție literară. El nu este decît static și nu e dat pentru totdeauna. Așa cum am mai afirmat, el este un caracter în mișcare. Autorul trebuie să urmărească mutațiile personalității și mai mult, el trebuie să le anticipe. Căci orice operă literară poate anticipa o realitate în măsura în care ea este o presupunere asupra realității. Autorul nu-și poate în consecință refuza nici fantezia, nici curerile tehnice din oricare timp și din orice loc. Dar el trebuie să le adapteze structurii personajului pentru care a optat.

Dacă procesul de perfecționare a comunistului este o continuă căutare, procesul de creare a personajului comunist nu poate fi decît o continuă căutare.

Ion Pop

loc

Facuri slujind în tăcere ospetelor noastre, Slăminei crestate, iniție-ntr-un virf de băț, Facuri sub pași și viței, treceți prin frageda carne, Cad păsările meteorii arzînd, Sărbătorim Victoria focului, locul ce va rămîne gol, O gură de aer mai mult, a răpă netulburată, Acest capac în construcție, rămas neterminat, Pentru că ultimul triumfi de azur ce-i lipsese, Purtat între ghiarele acestei păsări, A căzut tocmai acum, și cine știe Cînd altă pasăre îl va afla.

Loc larg, loc larg pentru cuvinte, Fum din gură ieșindu-ne, pierzîndu-se-n vînt, Și focul arde în mijlocul nostru, Păstrăm Acest cearcăn de umbră în jurul lui, În care încep, neaprinse, Doar timpul și vorbele.

O, timp, și cuvintele deasupra noastră în chip de nor, Smeie plînd pe cerul rugii mute, Multe vom mai rosti, despre păsări și pești, Frumose și rare-nîmplări cu copaci și prieteni plecați Cuvîntelor noastre loc larg să le facă, În timp ce în jurul focului stăm, puțin depărtați, În timp ce flăcările înaintează, Și poate să vină, vai, o vreme cînd lucrurile, Nestingherite, vor vorbi despre noi.

lucruri

Cum vă uitați la mine, lucruri Pe care v-am cîpiit cu mina mea, Legîndu-vă, ca pe filhizi, în dure muchi...

De-ați fi copaci și lavă ca la-nceput, ați și Cu verzi lasouri și cu mirajul unui posibil foc fierbinte, Să mă ademîniți asemeni stelelor, Ce încă zac nedigerate în pîntecele voastre, În așteptarea unei zile de apoi.

Pe laele de cîini cuminți, Ochii căzuți vă ruginesc cele mai crunte ghiare și în orbitele meugăsite, Se nasc de-a valma pui stelari, (Ce de pacini pe-un singur destin) Șoareci vezicii le dau un bun exemplu.

Cît carnea voastră va dura, în pază Voi fi — și jos și sus. O, geamanduri Iniție la doi pași de țărîm, Oprindu-mi cu blîndețe nestîrșirea.

timpul vinului

Pozi acum să te bucuri de înfrîngerea ceasurilor Rotunde, ovale, pătrate, păzite de ingerași aurii, Cu urechea la pîndă ascuți pînda vinului, Ceafă depunîndu-se pe limbile lor, Îngreunîndu-le, amorzîndu-le, Ramele lor nu mai sint, roțile lor se îmbată, Arcurile mor ca șerpîi în asfințit.

Toi ce-au ascuns, acum se vede: Cu burțile umflate stîrșite garurile lor pe mese, Cîrge nimicul în verde colcale-ntrupat — Păzește-te, tată Hamlet, tu, ce visezi în grădina, În final de curînd costit, pe brajul moale, Astupă-ți bine urechile cu ceard, Să poți muri liniștit, de moarte bună, Neurs, neacutremurat, neruginit pe dinîntru, Muți, ne-fantomă, lăsînd în pace Costelul și străjile lui.

Să se învîrtă roțile din ceasuri fugite, Pe unde pot, piñă vor ameți să se-nvîrî, Străbătînd cu oțelul lor frunțile celor vii, Lăsînd să pătrîndă în ele vîntul cel roșu Cu single-n frăție spre inimă curgînd.

Nu-mi spuneți nimic, oh, de nimic nu-mi pasă, Sînt fericit că s-a-nîmplat minunea, Nenorocitul cuc din ceas, sînt să cîntă Din sfert în sfert de oră, să deschidă Cu ciocul prăfuit aceleși porți de lemn, Nu-l veți găsi, zadarnic căuțai, Pot să vă dau în scris, nu-veți găsi, Și-a amintit de un finăr cadru verde, Prin ore inexacte va hoinări cîntînd.

elegie

E bine, cum zic, mărul să stea pe creanga lui, Cît de frumos îi gade acolo atîrnat Ca un pendul nemăsurînd vreo oră-anume, Cum se mai potrivese cu-ntr-un acest decur Cu gard negru și poaște galben-verzeu, Și gardul ce frumos apa negru, cu silpii lui Lîngă pietrele albe — ca albe-s pietrele — Și plauă și o vînt și mărul cadu, E bine să stea acolo în iarbă, Nu zic să nu cînteți, dar e bine Să nu mușcați din el, așera frumos Cum stă lîngă gardul șters discret de ploaie — Ce blînde nuanțe crează natura — Și nu-i nimic decît mărul a putrezi, e bine, Observați această culoare de măr putred Cum se potriveste cu mușchiul verzeu de pe piatră, Cu mușchiul verzeu de pe mîinile noastre, Cu mușchiul verzeu de pe limba și dinții noștri, Ce mușchiile noastre de mușchi verzeu, Ce frumos, ce frumos, ce frumos.

Inchin acest cântec de mai

Eu numai dragostei ce mă aşteaptă,
şi tuturor aceluia ce drum croiesc
pe neapropie de un Ocean Pacific,
cealalta ce pun pe masă vinul curiu
şi-nchină cu prietenii-mpreună,
strărilor ce noaptea gem, plingându-se
de dureroasa timpului schimbare,
cealalta ce-n avion se urcă şi se-ncreşte
pe-o expoziţie de crini, la capul lumii,
cealalta ce fraji ne sint, din alte locuri,
fiatului vietnamez ce-n braţe-şi poartă,
în-un război absurd, rănitul frate,
trăcării flori, cu griji învelită
cu mai mare griji oferită mamei,
trăcării seri în care doi se întinsec,
legerii de „miss”, ori festivalilor de filme
soarelui, ce ia-l răsărit
în mai — etajul trei al primăverii —
în sfârşit închin şi sufletului, brav străjer,
şi poarta tinerişii şi iubirii...

In româneşte de SANDA NENOIU

YOUSIF AIDABI (SUDAN)

Visul

Am vise că m-au înălţat
ducându-mă spre pieţele oraşelor.
Dar lumina roşie le-a îngheţat paşii
şi m-au aruncat dincolo de timp.
Am deschis uşa universului,
sădător.
Am ca un copil orbit,
cu părul desfăcut,
m-am plimbat nesfârşit prin noapte
pînă ce m-a acoperit răsăritul ucis)
Am trecut clipe...
Am aşezat într-o piaţă de oraş...
Am poezii m-au tăiat.
Zimbelele copiilor transformau
gomotul lor în
într-o ghitară ce a deschis iarăşi uşa
universului.
Am cad dincolo de timp...
Am văşit de valurile vîntului.

In româneşte de LIANA AXINTE şi
GH. PITUT

MIHAIL TKACZ (U.R.S.S.)

Am fost...

De toate-au fost:
Şi bucurii şi jale!
Ne-au dus de mîna că să trecem greu
Sus, peste piscurile răsărite-n cale,
Nu binele doar, ci şi răul.

Au fost iubiri, au fost şi despărţiri.
Veni şi gloria cu-a ei cunună,
Otel de arcuiri culmile privirii
Fieci zi au preschimbă-a-n strună.
Pe la răscruci am fost de multe ori,
Dar cale-ntoarsă n-am făcut nicădă,
Şi înarmaţi cu flăcări şi cu dor
Am împuşcat în bucurii pe rînd.

De toate-au fost —
Dar conştiinţa n-a fost de vinzare.

In româneşte de STELIAN GRUIA

„Maternitate” — MATISSE

semnele timpului

ion biberi

Etica muncii

Expresie a răsfingerii omului asupra lui însuși, pentru a-și defini poziția față de lume și față de semenii, orice cultură își statornicește coordonatele după concepțiile antropologice bine definite, deși nu totdeauna limpede exprimate. Cercetînd o civilizație moartă, sau depărtată de noi în timp, gînditorul se întreabă: care a fost valoarea dată omului în această cultură care au fost raporturile dintre membrii acestei comunități și, mai ales, care a fost atitudinea omului față de data esențială a condiției umane, reprezentată prin muncă?

În adevăr, înțelegerea de către om a rolului activităților organizate alcătuiește un semn hotărîtor în viața unei civilizații: tot ce s-a înfăptuit pe lume este rodul muncii. Apărînd ca o necesitate, în primul rînd de ordin economic, munca va răsfîrîngă direct raporturile dintre oameni și concepțiile lor asupra naturii omenești: întreaga structură socială se orientează în atitudinea mentală a omului în fața muncii.

În această privință, evoluția istorică a omenirii ne pune în fața unor opoziții radicale. Diferența, stabilită în trecut între omul liber și sclav — aflîndu-și un soi de exorzis teoretic (vd. Aristotel, Politica, I, 3) — este în prezent anulat. Se va putea, astfel, măsura, după prețuirea dată de oameni activității de lucru, gradul de umanitate și de înălțime morală a unei culturi. Între munca sinică, impusă sclavului, și adieziunea în bucurie la activitatea constructivă, apărînd ca o necesitate psihologică și, mai ales, avînd o semnificație etică, a timpului nostru, se înșiră nenumărate trepte de evoluție.

Incorporarea, în actul efortului de lucru a valorilor culturale nu s-a făcut, în fapt, în cursul istoriei, decît treptat și cu multe strădăni. Nu ne aflăm în fața evoluției unui simplu concept, ci a unei transformări de structură a întregii vieți sociale, aflate, de altminteri, în curs de împlinire. Timpul nostru se va putea defini, în aceste condiții, printr-o atitu-

dine proprie a omului în fața muncii, pe care ne vom strădui să o precizăm.

Alături de valorile economice dobîndite prin muncă, în formele de început ale vieții umane, s-a impus, ca o necesitate lăuntrică bine afirmată, aspirația către frumos. Cioplindu-și arma de siler, omul paleolitic îi dădea, cîlduzit de tainice nevoi, simțec. Efortul se întovărășea de o desfătare a ochiului, de o însuflețire prin ritm. Îmbinată cîntecului, poeziei, scîndărilor și năzuind către poezia, munca, împlînind, în același timp, nevoi utilitare, dobîndea treptat prestigiu estetic. Mai mult: lucrul făcut cu grijă se identifica frumosului. Noțiunile devin coincidente. Este prima înălțare activității de muncă, în zona spirituală.

Duritatea condițiilor sociale, despărțind în trecut istoric pe oamenii liberi de sclavi, nu a putut suprima cucerirea treptată a valorilor de cultură, prin actul muncii: prin acest efort disciplinat se promova în același timp valoarea biologică a ființei umane, sănătatea; munca dobîndea o semnificație psihologică, prin recunoașterea necondiționată ei, impusă de complexitatea ființei umane, conținută în filosofia personalului lui Voltaire (Candide, XXX) care se întreba: „ași vrea să știu care e răul cel mai mare: să îndur toate suferințele (...), sau să rămîi act, fără să faci nimic?”. Egalitatea condiției juridice a oamenilor, dobîndită tirziu în evoluția istorică, va conduce treptat la concepția generalizării în toate condițiile sociale a activității de muncă; libertățile politice ale națiunilor, asigură, de altă parte, culturii umane, o conlucrare armonioasă, prin conștientizarea tuturor popoarelor; saltul mutațional săvîrșit în ultimele două decenii deschide, prin muncă, înțelegerii teoretice a lumii și a transformării ei structurale, perspective pîndieri nădădătoare, bucurii supreme al fiilor pămîntului”, așadar al personalității, amintit de versul goethean, este, la rîndu-i, rod al muncii — și nu poate fi menținut și crescut decît tot

prin muncă. Pentru omul timpului nostru, munca definește sensul total al destinului uman, ca putere creatoare, condiție a genului inventiv, a propăștirii sociale și culturale.

Ajunșem astfel în pragul unei epoci care nu numai că înlătură silnicia muncii, instaurînd libertatea și anulînd diferențele de natură, rasă sau condiție socială dintre oameni, dar care încorporează muncii toate valorile umane, dîndu-i o nouă demnitate și o nouă întemeiere morală.

Înțelegem, în momentul istoric în care trăim, că o cultură este rodul organic al unei îndelungi evoluții, săvîrșită prin creșterea în timp, a unei tradiții; cuprîndem semnificația adîncă a legăturii între individ și viața colectivă; definim măsura în care omul ca atare nu-și dobîndea ființa de animal ghidat, decît prin educație și prin apropiere a valorilor trecute ale umanității; îndreptăm, mai ales poziția etică a individului, expresie singulară a unei epocii colective, de a contribui în măsura putințelor lui la crearea, la propășirea societății în care a apărut și care l-a dat, încă de la naștere, toate mijloacele culturale pentru a se umaniza: astfel, omul, tribut ar spiritualitatei colective, are obligația morală de a contribui la dezvoltarea ei.

Acastă contribuție individuală la propășirea civilizației nu poate fi înfăptuită decît prin activitate constructivă. Urcîm astfel, în îndreptărea activității de muncă, treapta supremă a valorilor umane: caracterul etic.

În complexul social și cultural al timpului de față, definit prin mobilitate în ascensiune, vom putea deosebi astfel o invariabilitate reprezentată prin valoarea etică a muncii.

Se desprinde, astfel, din frămîntarea dovedindu-se nesatisfăcătoare, de suprema călăuzire morală, a nevoii omului de a se adănci în același timp pe sine și de a „cultiva grădina” umanității, prin efort creator.

ZBIGNIEW JERZYNA (R. P. POLONA)

munca

Miinile trebuie să fie mereu sub piatră,
să nu se cuibărească în noi iarmorocul.

Întrebi: ce-i trainic? — Ceasul? Eu cred: chipul.
Doar el e împietrit în tine — ecou al adîncurilor.

Aplecați împreună, tînușii de noapte,
goana aceasta, închisă-n noi — lumina.

Corectează minutul rămas în tine
și respirația se întoarce în legile adormite ale literelor.

E sarea din cenușă. Ea nu se împrăștie.

In româneşte de I. PETRICA

YAŞAR NABI NAYİR (TURCIA)

aștept

Spre largul ce-mi îmbie nemiavăzute vise
Aș vrea să plec să-mi caut speranțe de-împlinire.
Voi merge zile-ntr-una sau zări acum deschise,
Spre fărîm unde-nțurării să nu-i adăst menire.

Dar soarele ori luna nu se arată-n zare.
Mereu cu norii furtună și volu-n marea asta.
Aștept, aștept... fruntea nu țara mea asta,
În marea asta neguri adînci au așezare.

Iar eu aștept acum în dimineața lumină,
Vînturile de corăbii întinse pînă adîncii,
Să lunec pe întinderi crulate de primejii,
Aștept o primăvară, un calm, o zi senină.

In româneşte de ILIE T. BADIÇUȚ și
VIORICA DINESCU

Un moment remarcabil în istoria enciclopediilor românești

Cu apariția, la sfîrșitul anului trecut, al volumului al IV-lea al Dicționarului enciclopedic român (D.E.R.) s-a încheiat elaborarea unei lucrări valoroase și reprezentative pentru cultura noastră socialistă. Ea este prima sinteză sumară, specific enciclopedică, a rezultatelor cercetărilor celor mai recente în toate domeniile mai importante ale științei și culturii naționale și universale.

Elaborarea D.E.R. constituie un eveniment cultural de importanță națională, fiind seama atît de valoarea lui științifică, precum și de timpul scurt în care a fost redactat și publicat.

D.E.R. rela firul unei tradiții inaugurate acum șapte decenii prin Enciclopedia română (E.R.) în trei volume, inițiată și realizată de către „Asociația pentru literatură română și cultura poporului român” de la Sibiu și apărută între 1896—1904. Redactorul principal al acestei valoroase lucrări de epocă a fost Corneli Diaconovici, secretarul și de atunci al „Asociațiunii”, remarcabil animator și organizator cultural, al cărui rol în viața socială, culturală și economică a românilor ardeleni dinainte de Unire n-a fost încă suficient relevat pînă acum. El a reușit să concentreze eforturile dezinteresate a două sute de intelectuali și să elaboreze un dicționar enciclopedic de peste 36.000 de termeni, al cărui rol a fost foarte important atunci în opera de răspîndire a culturii în mase și în afirmarea unității culturale a românilor de pretutindeni. Profilul E.R. a fost mai ales național, el urmînd să constituie „o oglindă cit mai fidelă a stărilor poporului român în toate țările locale de români și totodată și în curent și cu progresul culturii omenești”, cum se precizează în apelul din 1895 al „Asociațiunii”. Remarcabil este mai ales faptul că o lucrare atît de vastă și de îndrăznească s-a putut realiza de către un grup de cărturari care dispuneau doar de mijloace particulare reduse, dar erau animați în schimb de o mare însuflețire patriotică. „Ni-lcînd n-a fost angajat un aparat mai mare și mai dificil la o întreprindere literară română” — scria C. Diaconovici în prefața primului volum apărut în 1898.

Deși autorii nu aveau o tradiție în materie, E. R. a reușit să ogîndească realitatea românească a vremii, rămînd pînă astăzi o sursă documentară remarcabilă asupra realităților din Ardealul de ieri.

A doua enciclopedie colectivă a fost realizată tot în Ardeal, în anul 1930, într-un volum, sub titlul Enciclopedia Minerva (E. M.) de către un grup restrîns de cărturari clujești.

Deși de proporții reduse, E. M. a urmărit să fie o enciclopedie generală, o sinteză a cunoștințelor epocii în toate domeniile. „Pentru înția oară — se arată în prefață — apar în românește rezultatele tuturor științelor, artele, tehnicile și ale filozofiei într-o enciclopedie română alături de evenimentele trecutului istoric și cultural, al popoarelor”. Această sarcină ambițioasă este însoțită de apreciere, exprimată tot în prefață, că lucrarea „este cea dintîi enciclopedie românească în adevăratul înțeles al cuvîntului” și că ea „umple un gol, definitiv înlăturat astăzi”, ignorîndu-se, intenționat sau nu, dar în mod vădit nedrept, existența valoroaselor lucrări „Asociațiunii” de care am vorbit mai sus.

Scopul propus în mod atît de prezumțios de E. M. n-a putut fi însă atins. Elaborată într-un timp scurt de către un mic colectiv, E. M. deși constituie o sursă de informații inedite, a fost, în ansamblul ei, o improvizație, avînd lipsuri în conținut și deficiențe în redactare.

În aceeași epocă a apărut un alt dicționar enciclopedic de proporții mai reduse, cu mai puține pretenții ca E. M., dar conceput pe aceeași bază de compilație ca și acesta. Este „Dicționarul enciclopedic ilustrat” publicat de Cartea Românească, 1931 (D.E.I.), compus din două părți: parțiale inițiale, cuprînzînd limba română din trecut și de astăzi, elaborată de I. A. Candrea, un valoros dicționar de limbă, și partea a doua, Dicționar istoric și geografic universal, redactat de Gh. Adamescu. Această ultimă parte a dicționarului cuprinde în 442 de pagini numiri geografice și personalități, mai ales românești, cu indicații bibliografice sumare. Propozițiile lui reduse și unele inexactități, sesizate de criticii vremii, au făcut ca dicționarul lui Gh. Adamescu, nelipșit totuși de unele merite pentru efortu-

ria unui singur om, să nu fie apreciat pozitiv. Sextil Pușcariu l-a caracterizat cu asprime scriînd: „Adamescu nu și-a dat seama că o enciclopedie română e altceva decît o traducere prescurtată din enciclopedii străine și o compilație grabită din scrieri românești” Dacoromania, V. 1931—1933, p. 486).

Alte două enciclopedii au încercat înaintea celui de-al doilea război mondial să reprezinte realitatea românească din trecut și prezent, deosebindu-se de lucrările anterioare prin faptul că n-au urmărit să fie enciclopedii universale ci numai naționale.

Cea dintîi a fost o mare lucrare colectivă, care a inaugurat la noi enciclopedia pe materii, spre deosebire de cele anterioare, organizate, tradițional, pe alfabet. Ea a fost inițiată și realizată de un comitet prezidat de prof. D. Gusti și a fost intitulată Enciclopedia României, concepută în șase volume, din care intru anii 1938—1943 au apărut numai patru, cuprînzînd lungi expuneri monografice asupra cadrului istoric, geografic, administrativ și economic al țării noastre. Această lucrare a avut ca model enciclopedia franceză din aceeași perioadă, elaborată sub conducerea lui A. de Monzie, dar s-a deosebit de aceasta prin faptul că s-a referit numai la cadrul național românesc, pe cînd cea franceză a avut un caracter universal. Enciclopedia României a fost, în fapt, o colecție de monografii speciale pe diferite domenii, care își păstrează pînă astăzi o valoare documentară de epocă.

O altă lucrare apărută în același timp, alfabetică și limitată numai la materialul românesc, a fost Enciclopedia Cugetarea, 1940 (E.C.). Ignorînd în mod prezumțios realitățile anterioare în materie, ea afirmă că „noi românii nu avem o enciclopedie a noastră” și că ea este „prima încercare de acest gen la noi”. Deși conține un glosar românesc destul de bogat, E.C. n-a putut prezenta fără lacune și greșeli realitatea istorică românească, în schimb a alunecat pe linia unui compromișator oportunism politic, reflectînd apologetic momentul culminant al fascismului românesc din anul 1939—1940.

După Eliberare, schimbindu-se ra-

dical structura economică și socială a țării, iar pe planul ideologic pe-trecîndu-se transformări corespunzătoare, s-a impus de la sine elaborarea unei enciclopedii de orientare generală în noile realități naționale, precum și în cele internaționale, atît de diferite de cele dinainte de război și care prezentau un interes direct pentru țara noastră.

Acestel nevoi l-a răspuns D.E.R. apărut între 1962—1966, decît într-un interval foarte scurt pentru o lucrare atît de complexă. El a fost elaborat cu ajutorul mai multor colective de specialitate ale Academiei, cuprînzînd aproape 400 de colaboratori, de către redacția internă a Editurii Politice, redactor coordonator fiind prof. D. Madrea. Aproape jumătate din cei 46.000 de termeni pe care îi conține aparțin științelor sociale, iar restul științelor naturii și tehnicii. Cel puțin 6.000 de termeni din tehnică, într-o epocă de intensă dezvoltare a acesteia, se explică prin faptul că în acest domeniu a apărut recent ediția a II-a a Lexiconului tehnic român, în 18 volume, sub conducerea acad. Remus Rădulet, lucrare științifică de valoare mondială, conținînd peste o sută de mii de termeni. Totuși, ea are neajunsul față de ediția I-a, (1949—1957) că a renunțat la traducerea termenilor în șase limbi străine, pe care aceasta îl conținea.

Aprecierile critice a D.E.R. ea și a oricărei lucrări enciclopedice, se poate face din două puncte de vedere: primul este al structurii, adică al profilului, și al doilea al tehnicii de redactare și al preciziei materialului documentar.

Ca profil, D.E.R. este un dicționar general, național și universal. Prin dimensiunile lui reduse, D.E.R. a fost obligat să selecteze vastul material la care îl obligă profilul lui general și să fie în mod inevitabil incomplet într-un domeniu sau altul.

Cu toate acestea, materialul privind țara noastră este prezentat în mod satisfăcător, atît cantitativ cît și calitativ, mai ales în domeniile în care există o tradiție de cercetare. Menționăm în primul rînd materialul privind literatura, istoria, arta și știința românească. Nu se poate spune același lucru despre istoria gîndirii economice, ramură nouă a științelor eco-

nomice, care abia în ultimii ani a început să se afirmă. Aceasta explică faptul că în D.E.R. nu figurează unii toare, s-a impus de la sine elaborarea unei enciclopedii de orientare generală în noile realități naționale, precum și în cele internaționale, atît de diferite de cele dinainte de război și care prezentau un interes direct pentru țara noastră.

În istoria culturii noastre publicabile perioade avînd un rol primordial, înregistrarea lor în D.E.R. s-a impus în mod firesc. Revistele de cultură generală, mai ales cele literare mai importante, sint cel mai bine prezentate. Se remarcă lipsuri la revistele științifice, de ex. Isis sau Natura (1856—1865) a doctorului I. Barasch, Arhiva pentru știința și reforma socială a lui D. Gusti (1919—1943), apoi Instrucțiunea publică a lui A. T. Laurian (1859—1861). Omissioni ușor de remarcat sint tot în domeniul istoriei și al literaturii: Analic economic, prima noastră publicăție de acest fel (1860—1864), editată de A. P. Marțian, Analele statistice (1860—1869), Economia națională (1873—1869) a lui P. S. Aurelian, Revista economică-Sibiu (1899—1945), etc.

Al doilea criteriu de apreciere al unei enciclopedii este tehnica de redactare și exactitatea datelor absolute. Din acest punct de vedere, D.E.R. este în mod vădit superior enciclopediilor românești anterioare. El a consolidat cu adevărat stilul enciclopedic în literatura noastră științifică, printr-un efort reușit de exactitate, concizie, claritate și exactitate a detaliilor. Spre deosebire de enciclopediile străine și românești, D.E.R. conține în afară de fapte și date absolute, caracterizări și aprecieri asupra oamenilor și evenimentelor. Sumare și unori dogmatice în primul volum, ele s-au îmbunătățit treptat în celelalte volume, cîștigînd în nuanțare și obiectivitate. Dar chiar tehnica de redactare a cunoscut un salt calitativ, de la un volum la altul. Dacă în primul volum, mari personalități ca Gh. Barițiu sau S. Bănușiu

sint prezentate sumar prin cîteva fapte pe o jumătate de coloană, în celelalte volume articolele despre Eminescu, Camil Petrescu, Proust, H. Papadopol-Bengeșcu, C. I. Parhon, M. Sadoveanu și mulți alții, constituie adevărate medaloane critice substanțiale, fiecare pe mai multe coloane. Aceasta este o remarcabilă schimbare de perspectivă în concepția redacțională pentru cultura noastră socialistă ca o lucrare de prestigiu cultural.

Un fapt care se cere remarcă este exigența pe care D.E.R. a pus-o în prezentarea datelor și personalităților din țările străine, care nu și găsește echivalentul însă în felul cum se ogîndesc realitățile românești în enciclopediile străine. Dacă consultăm cîteva materiale privind România în Larousse-ul atît de renumit sau în enciclopediile engleze, germane și italiene, îl va găsi destul de sărac și unori chiar cu erori.

În ceea ce privește exactitatea amănunților, adică a datelor absolute despre oameni, instituții și evenimente, D.E.R. este de asemenea superior enciclopediilor anterioare, datorită cercetărilor directe făcute de redactorii lui, care nu s-au limitat la reproducerea datelor din enciclopediile precedente, ci au întreprins investigații proprii. Totuși, erorile însoțesc uneori și cele mai bune intenții. Vom releva doar unele din ele, constatate la întîmplare, în care nu s-au intrat desigur în greșelile inevitabile de tipar. Astfel revista Societatea de mine de la Cluj, n-a apărut între 1924—1926, ci pînă în 1945. Gh. Maior, cunoscutul agronom și economist a murit în 1927 nu în 1926. Comuna Rășinari nu este situată la 4 km de Sibiu, ci la 10 km. Lucrarea lui A. T. Laurian Tentamen criticum a apărut în 1840 nu în 1846. Revista Higiena și școala a lui P. Vasici a apărut pînă la 1881, anii morții lui, nu pînă la 1882. Publicația Mescrișul român n-a apărut între februarie și iunie 1886, n-a fost săptămînală, ci bi-lunară și a apărut între 1886—1889. Alveșar revistă ar fi intrat în 1886—1889. Un exemplu tipic de incurtitudine informativă îl constituie datele nașterii și morții lui Al. Papu Ilarian. În E.R.—Sibiu și E.C. — 1823—1879, după E.M.—Cluj și E.C. —

1823—1877. În Analele Academiei, data morții este octombrie 1878. D.E.R. conține datele 1828—1878, iar placa de pe mormîntul lui Papu Ilarian de la Sibiu, 1827—1877. Cînd s-a născut și cînd a murit Al. Papu Ilarian?

Lucrări enciclopedice fără lipsuri nu există. Un om de spirit a spus chiar că dicționarele au privilegiul de a fi incomplete. Enciclopediile se bucură și ele de aceeași favoare a indulgenței cititorilor.

În dezvoltarea culturii noastre, D.E.R. constituie un început și o prețioasă experiență care s-a încheiat cu rezultate pozitive, apreciate de opinia noastră publică, tirajul enorm de peste o sută de mii de exemplare al cărții dovedindu-se nesatisfăcător. Se poate spune că D.E.R. va satisface nevoia de orientare generală în problemele culturii contemporane pentru o perioadă de 10—15 ani. El s-a dovedit prețios și indispensabil instrument de lucru pentru cercetători și un mijloc eficace de răspîndire a culturii superioare în masele largi de cititori.

Apariția D.E.R. nu înseamnă însă că munca în domeniul elaborării de enciclopedii trebuie să înceteze. Dacă astăzi nu mai este recomandabilă elaborarea de enciclopedii generale în zeci de volume, sint utile și corespunzătoare enciclopediile pe specialități: literare, filozofice, politice, juridice, economice, de sport, cinema, vînat și pescuit, pentru copii etc. Aceste enciclopedii sint mai lesne de elaborat decît cele generale datorită faptului că dispunem de specialişti în fiecare din domeniile respective și apoi ele pot înregistra mai rapid, prin ediții noi, progresele cercetărilor, de cît enciclopediile generale. După elaborarea enciclopediilor pe specialități, o sinteză a lor într-o enciclopedie generală s-ar putea realiza cu mult succes, datorită experienței realizate în fiecare domeniu în parte.

Începutul pozitiv făcut de D.E.R. în domeniul enciclopediilor deschide calea, pentru înția oară, mari perspective de dezvoltare în țara noastră.

BUCUR ȚINCU

FUNDAMENTUL ESTETIC AL CRITICII

În actuala discuție despre critică ce se desfășoară în paginile întregii presei literare, o clarificare dintre cele mai utile o oferă poziția lui Tudor Vianu. Lucrul ar putea să mire pe unii, știind fiind faptul că „regretatul” cărturar a fost prin excelență un teoretician, ocupându-se de filozofia culturii și a valorilor, încercând să construiască întregul sistem românesc de estetică generală (M. Dragomirescu se limitează de fapt la o teorie a literaturii), iar atunci când s-a apropiat de problemele literaturii, studiile sale au mers mai ales pe linia cercetării istorice sau stilistice. Situația sa pe pozițiile materialismului istoric se va concretiza de asemenea în elaborarea în ultimii ani ai viziilor sale a unor lucrări de metodologie a criticii, deci de teorie. Este cunoscut de altfel faptul că Vianu însuși, după ce debutase în critica literară și se afirmase ca un colaborator regulat al *Sburătorului*, va renunța în mod deliberat și public să-și continue activitatea pe acest tărâm declarând că respectul pentru munca altora l-ar împiedica să se erijeze în judecătorul ei („Să ne aplecăm unul asupra altuia, nu pentru a ne judeca, ci pentru a ne înțelege; pentru a ne bucura de umanitatea fiecăruia dintre noi” — *Sburătorul* din 18 octombrie 1919). Faptul nu a rămas neobservat în epocă. E. Lovinescu repropunându-l chiar că se limitează la domeniul speculației estetice, rămânând un „critic despersonalizat oarecum, retractat în abstracție stilistică”, „lipsită de căldură și de inițiativă generoasă” (*Viața literară*, Anul I, nr. 30, Dec. 1926). Deși atitudinea sa morală se va bucura de o înaltă prețuire, scrupulozitatea și modestia sa critică fiind amintite cu admirație 16 ani mai târziu de G. Călinescu (*Adevărul literar*, 31 marie 1935), iar cercetările sale teoretice se vor impune cu autoritate în epocă (Lucretia și D. D. Roșca scriu despre el în *Arhiv für Geschichte der Philosophie* încă în 1932 că este „unul dintre cei mai pătrunzători și subtili esteticieni din România”), ecoul reprosului față de cel ce-a „părăsit” critica nu s-a stins nici astăzi.

O primă precizare care se impune este de altfel aceea că în activitatea sa, deși lucrările de analiză critică sînt mai rare, ele sînt revelatoare pentru fertilitatea perspectivelor teoretice, ca și pentru imposibilitatea de a despărți transparența istorică de critica literară. Astfel în remarcabilul lui lucrare *Poesia lui Eminescu* (1930) Vianu face o extrem de fină și subtilă analiză a operei aceluia, care desigur a scos din drept cel mai mare poet român, fusese în mod paradoxal extrem de puțin cercetat. Studiile literare, după cum remarcă criticul, stătuseră pînă atunci în mod precumpănător sub zodia disciplinei istorice și privirea care ar fi trebuit să se îndrepte către înțelegerea operei a fost astfel necoștat abătută spre detalii împrejuriat în mijlocul cărora s-a dezvoltat „Aesthetismul” uitat dar insuficient, el fi va adăuga o cercetare critică asupra măiestriei poetice eminesciene, a motivelor și formelor de expresie, care în anumite privințe marcează pietre de hotăr în înțelegerea specificității operei poetului român. La fel de semnificativă este și monografia închinată poeziei lui Ion Barbu (1935) unde evoluția manierelor poetice este urmărită cu o aplicație critică desăvîrșită, pentru a demonstra că în ciuda aparentelor deosebirii ele marcează o atitudine unitară. Poet al solemnelor abstracțiuni din ciclul *Sburătorul*, revalorificator al balcanismului și autor al unor ermetice inspirații în care funcția artistică a transfigurării simbolurilor matematice poate fi descifrată, dacă este înțelesă adecvat, în toate aceste ipostaze Ion Barbu rămîne același, învințit de cîntor la o activă colaborare. Din aceste exemple, evident nu negăm faptul că precuările lui Tudor Vianu s-au îndreptat în mod precumpănător către estetica generală și istoria literară, părăsind critica „curentă”.

Deslucirea principilor întime care au determinat această reorientare a activității lui Tudor Vianu ni se pare acum mult mai puțin importantă decât nevoia de a da o apreciere corespunzătoare înseși rosturilor ei și a

Una dintre coordonatele metodologice critice propuse de Vianu pornind de la concepția sa estetică, va fi cea a necesității studiului operei literare în dialectica raportului auto-nom-heteronom, intern-extern. Subliniind existența autonomă a valorii artistice și prin urmare și a unei științe cu un obiect propriu (estetica), el va arăta că „studiul ecilor de legătură care unesc arta cu celelalte manifestări ale vieții spirituale nu revin esteticii. Toate aceste cercetări sînt menite să explice arta, dar cad în afara de regiunea pe care estetica

face pe Vianu să critice îngustimea schemei „viața și opera” aplicată studiului creației artistice. După cum va arăta el, păstrarea acestui diptic trebuie făcută cu toată lărgimea de vedere necesară, întrucît geneza operei nu poate fi explicată exclusiv în lumina împrejurărilor particulare ale vieții unui autor. Această din urmă nu este suficientă pentru o explicație științifică și trebuie pusă în legătură cu întreaga sa epocă, întrucît, oricît de puternică ar fi originalitatea unei creații literare, ea nu s-a format din nimic, fără nici un raport cu ceea ce trecutul a transmis vremii de azi. Este elocventă în acest sens metodologia aplicată de el în studiile de istorie literară. Istoria operei nu se va încheia însă în momentul genezei; cercetarea va trebui să urmărească drumul ei către public, destinul ei istoric. Intrarea ei în contextul mai larg al circulației valorilor pe plan internațional.

Planurile de analiză sînt diverse: social-literar, național-universal, trecut-prezent. Studiul se va face atît pe verticala dezvoltării unei istorii literare naționale cît și orizontal, comparatist, în ansamblul istoriei literare universale. Rolul izvoarelor externe nu trebuie însă exagerat, arătând Vianu, criticînd limitele comparatismului idealist. Dacă în numeroase cazuri necoștate lor duce inevitabil la sărăcirile explicației fenomenului literar, exagerarea acestor factori nu este mai puțin dăunătoare. Acțiunea izvoarelor externe are loc nu întîmplător asupra unei opere sau alta, ci ele operează numai acolo unde terenul social le absoarbe și le face rodnică, iar relația care se stabilește nu este una exterioară, mecanică ci una genetică. Operele între care se stabilesc relații trebuie considerate în întregime lor și acțiunea emanată de la una din ele trebuie înțeleasă într-un mod mai general, chiar dacă nu poate fi identificată, prin procedee, deoarece fără a studia fenomenul literar în individualitatea lui, fără a analiza structura internă a acestei noi valori, simpla cercetare a legăturilor ei exterioare este insuficientă. Critica va doborînd desigur un ajutor prețios din partea sociologiei, etnografiei sau istoriei culturii în genere, dar toate acestea la un loc nu vor fi suficiente dacă investigația nu va fi îndreptată asupra naturii întime a operei. Pe de altă parte, pentru a explica apariția operei, Tudor Vianu va sublinia necesitatea unui unghi de abordare genetic. Judecarea operei nu va fi cu putință niciodată în afara contextului general al epocii, arată el, și respec-

și-o poate cu justete rezerva” (*Arta și frumusețea*, București, 1931, p. 14). E drept că o asemenea formulare se poate preta și la interpretări estetice, dar urmărirea contextului întregii activități a lui Tudor Vianu va arăta că acesta va aduce el însuși corecturile necesare: „hrănită din substanța tuturor valorilor vieții, abia după aceasta arta se poate înălța la condiția mîndră și solitară a unui lucru ce își ajunge” (*Estetica*, 1945, p. 103). Sub raport metodologic o asemenea concepție este singura adecvată, deoarece fără a studia fenomenul literar în individualitatea lui, fără a analiza structura internă a acestei noi valori, simpla cercetare a legăturilor ei exterioare este insuficientă. Critica va doborînd desigur un ajutor prețios din partea sociologiei, etnografiei sau istoriei culturii în genere, dar toate acestea la un loc nu vor fi suficiente dacă investigația nu va fi îndreptată asupra naturii întime a operei. Pe de altă parte, pentru a explica apariția operei, Tudor Vianu va sublinia necesitatea unui unghi de abordare genetic. Judecarea operei nu va fi cu putință niciodată în afara contextului general al epocii, arată el, și respec-

Aspirație ardentă a unui popor întreg, conștiință în singele bătațiilor de la Rovine, Vasilul sau Călugărenii și amînată dureros secole de-a rîndul, cucerirea independentenței naționale înscrie un moment crucial în existența neamului, certificînd nașterea României moderne. Crescută din afirmarea conștiinței naționale, literatura română, de la manuscrisele cronichilor la poezia pașoptistă și unionistă, nutrită de izvoarele subterane ale epoului popular, a întovărășit pas cu pas înălțarea ființei naționale și a împins roata timpului sub presiunea marilor responsabilități civice, alături de fapte îndemnul și puterea verbului. Înscrișă într-o asemenea descendență, producția lirică din anii războiului de independență participă cu frenezia la marile entuziazme colective, abordînd încă o dată, în acest secol al renașterii spirituale, tematica de actualitate, în intenția manifestată de a sprijini, prin virtuțile tonice ale scrișului, paterile țării înclăștă într-o ultimă și supremă bătălie cu dușmanii de veacuri. Reconstruirea lirică a unui moment eroic, poezia vremii, dedicată luptelor pentru neam, se cere astăzi parcursă și înțeleasă cu o judecată părintoasă, care să renunțe, de la bun început, la exigențele criteriului estetic. Alături de diverse experiențe prozodice, minate uneori de retorism, grandilocvență sau idilism, ea se valorifică prin faptul că materializează tensiunea patriotică a unui popor întreg (o dovadă a interesului suscitată și mai tîrziu este culegerea intitulată *Poesia lirică din timpul războiului pentru neam*, alcătuită de I. Săndulescu în 1908, la îndemnul mîrturisit al lui G. Bogdan-Duică, care o va și prefața). Presa vremii, nu numai cea de la București și Iași, ci și cea din Transilvania, se face ecoul entuziasat al momentului, subliniind importanța istorică.

Sub semnul justificator al continuării luptei strămoșilor, lirica epocii legitimează războiul de independență, văzută ca un prilej de reînălțare a gloriei străbune. Într-o Odă publicată în *Biserica și școala din Arad*, la 9-21 octombrie 1877, publicistul Ion Inan (autor al unor cunoscuți atunci, monologuri dramatice ca *Rugina Smichișescu*, *Avocatul Cocolarșcu* sau *Eclesiarul Colivărescu*) anunță, într-un vers de gravă solemnitate, care-l amintesc pe Bolintineanu: „Fala noastră strămoșească printră secol și jumătate / Ce n-a fost odinioară / Stropit de un sfîrșit / Nu-i o mină de țărîna / P-aste platurii românești / Fără pubere străbună / Deosebite părintești”. Își poartă bătăliile prezenteului sub asistața solemnă a bătrînilor vovezoi, ale căror umbre sfînte își îmbrășcă în ab întotdeauna să privească cu trufie / Raza lor cea vitejească / Luptînd pentru Românie / Cu credință strămoșească”. Nicolae Pruncu (într-o poezie intitulată *Generala*, apărută în *Presă*, la 4 iunie 1877) invocă, într-o manieră de tratare a materiei poetice care trimite la Crișore Alexandrescu cel din mediatiile patriotice, numele erolilor neamului în speranța unei izbînde finale a luptei pornită sub auspiciile vechilor victorii: „Mircea, Ștefan, Mihai Bravu! o! mi mări umbre eroi! / Ale căror virtuiți sfînte se deșteaptă azi în noi. / Facă genul ce veșnic va purtat biruitori / Ca izbînda să-nunune pe ai țării luptători”.

Folosita ca și altă dată în lirica pașoptistă, drept element al figuratiei poetice, geografia țării susține și îndrumă, în viziunea lui N. Pruncu, entuziasmul general: „La hotare! Oltul strigă, și la glăsu-mi vitejeșc / Putna fierbe și mușește, mîntîi Vrancei clocoțesc.”

— 1941 și în *Probleme ale metaforei și alte studii de stilistică* — 1957), dar cu constința permanentă a unității lor indisolubile.

Criticînd deopotrivă sociologismul vulgar și estetismul manifestat uneori în istoria și critica literară ca urmare a insuficienței însușii a materialismului dialectic și istoric, (pericole reale și nu simple sperietori pentru copii cum afirma de curînd un cunoscut istoric literar), el va da exemplul creației lui Liviu Rebreanu. Desigur un roman cum este Ion nu poate fi explicat dacă nu ținem seama de regimul micilor proprietăți țărănești în vechia orînduire. Un caracter ca al lui Ion nu s-a putut apărea decît în cadrul relațiilor micilor proprietăți țărănești, dar pentru a înțelege apariția operei literare trebuie să o punem în legătură cu o anumită opinie publică, cu constința socială a tuturor claselor și păturilor progresiste, puternic răscolite de mișcările țărănești ale anului 1907. Decî, conchide Vianu, „nu relațiile economice în mod direct, ci anumite forme ale constinței sociale, derivate din acele relații, stau la originea romanului lui Rebreanu (Materialismul istoric și dialectic în studiul teoriei literare, în volumul *Teorie și metodă în științele sociale*, Ed. Politică, p. 460, 1965). Metodologia științifică nu se va putea opri însă nici în fata unor asemenea constatări, ci mai multe puncte de vedere. Mai sîu — opera de artă care este unic și imitabilă: „Ideologia generală a epocii devine ideologia specială a

operei studiate, tema comună unui grup de opere se particularizează în subiectul operei analizate, limba tuturor operei ajunșă la o anumită fază a dezvoltării lingvistice generale, se înlăduză în formele speciale de expresie ale limbii, în stilul ei” (Op. cit., p. 452).

Semnificative din punct de vedere metodologic sînt și părțile lui Tudor Vianu despre relația dintre estetică și critică. Întrucît critica reprezintă o formă superioară a procesului de receptare, evoluată din contemplarea comună și reprezentînd-o în plenitudinea funcțiilor sale, ea urmează să aibă un caracter normativ și să se diferențieze în funcție de diferitele tipuri de receptare. Nu este vorba aici de o concepție relativistă după care ar putea fi acceptată astfel orice fel de critică, deoarece esteticienul (inea să sublinieze că este vorba de un act social de o anumită generalitate: „critica ne-a apărut drept un fel de conștiință de sine a literaturii și literaturii drept unul din felurile în care cultura contemporană a conștințat de sine” (*Masca timpului*, București, 1926, p. 5).

În repetaie rînduri Vianu va aminti necesitatea unei critici bazate pe rigurozitate și străduința de a se obiectiva, astfel încît ea să reușească să înfrîngă fatalitatea structurilor, pînă la urmă se detasa și reflectînd opera din obiectul ei, să se ridice la nivelul unei critici care este unic și imitabilă: „Ideologia generală a epocii devine ideologia specială a

eroism pe malurile Dunării pentru independența lor; mi se pare că este bine a face să se audă o aplaudare din partea capitalei vechii lumi și a Italiei întregi, îndreptată valoroasei noastre rude”. Războiul pentru neam, dîns, de întreaga țară, stimulat de simpatia și afecțiunea popoarelor surori este reprezentat de Z. Antonescu în *Vocea unui orb*, publicată în *Teatru*, la 29 iulie 1877, prin personificarea unei vaste rețele fluviale: „De departe, de departe curge Dunărea bătrîna / Ce în sinu-și primește Jiul, Oltul și pe Prut / Apoi Ialomița, Argeș și Siretul ce se-ngîna... / Și-adierea ce-am simțim-o de întînșă depărtare / Tisa, Mureșul și Crișul nu-strîne d-ast avînt... / Și curenții de vînt dulce și întins și mai departe; / Pe la Sene, pe la Tibru și chiar Tajo a tresări”.

Procedul poetic este frecvent în lirica războiului și uneori la înfățișarea dialogului dintre două realități geografice, încercate de rezonanță simbolice și de o bogată tradiție istorică. Personalizînd cele două lanturi muntoase, V. Alexandri denunță în *Balcanii și Carpații* (scris în 14 martie 1877 și publicat în *Presă*, la 19 martie 1877) anacronismul bătrînilui Imperiu otoman („Orb urias! cu cirja tu genele-ți ridică / Și vezi l-a tale poale cît umbra-ți este mică!”) anticipînd victoria Românilor: „Și cîntă libertatea pe maluri dîmăre”.

Resuscitată, alegoria rememorează istoria patriei în acurte tablouri dramatice (B. P. Rădulescu, *Dacia și România*, *Presă*, 18 iunie 1877), relatează cucerirea redutelor turcești prin intermediul ideii țărănești (V. Alexandri, *Hora de la Grivița, Convorbiri literare*, XI, 1877-78 p. 405, febr. 1878) sau prin înălțarea dintr-un înțeles de Semnul (C. Cîrvoa, *Grivița, Războiul*, 18 martie 1878) convertește imaginea luptei în cea, curentă în epocă, a jocului și strigăturii populare (V. Alexandri, *Hora de la Plevna*, *Conv. III*, XI, (1877-78 p. 404, febr. 1878).

Pășind hotarul țării, pe malurile Dunării, de la Turnu Severin la Călarși, cele 4 diviziuni românești au așteptat nerăbdătoare, îndurînd tot mai greu inactivitatea, intrarea într-un sector propriu de luptă și documentele vremii mărturisesc bucuria care a fost salutată vestea venirii Dunării. Poezia epocii recapitulează imaginea entuziasmului general, iar trecerea Dunării devine unul dintre motivele cele mai des întîlnite, semnificînd adevărată intrare în război. N. T. Orășanu exprimă în largi interogații libere, febrilitatea așteptării armatelor române care privește spectacolul tragic al popoarelor balcanice asprite de turci (*Peste Dunăre*, apărută în placheta *Armatelor române*, 1877). Z. Antonescu (*Ora supremă*, *Teatru*, 5 iulie 1877) îndeamnă: „Treceți Dunărea bătrîna / Treceți astăzi toți cînd / V. D. Pășan anunță într-un vers de gravă cadentă, hotărîrea intrării în luptă, în ceasul războiului care a sunat, după o întîrziere de două veacuri: „Vom trece largul fluviu cu maluri urșice / Cu valuri aurii / Și steagurile noastre vor fi în frunte / Pe forțuri și genă / Vom trece! — Bate ceasul — un ceas de două veacuri — / Al războiului ceas”. (Vom trece, în *România liberă*, 10 iulie 1877).

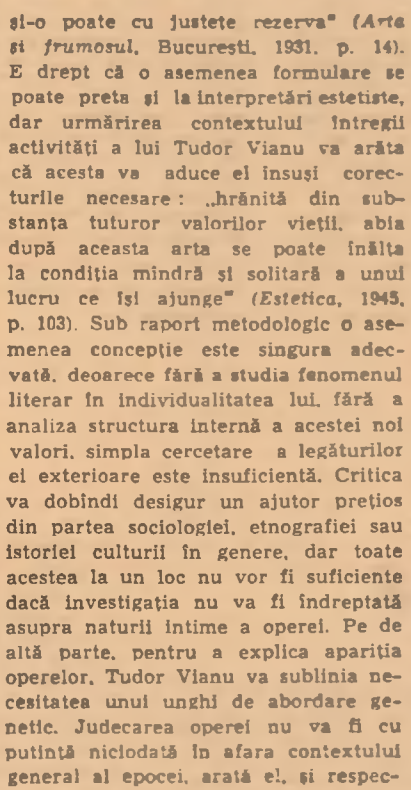
Celebrînd victoriile obținute, numeroasele ode ale timpului transmit viitorimii imaginea exemplarelor comportări pe cîmpul de luptă a soldaților români, care egaleză, în viziunea lui Petre Dulfu (*Cununa de laur*, *Familia*, 18/30 dec. 1877) virtuțile antichității: „Cîtec a voastre fapte de-o lume admirate / Și sufletu-mi se-nalță, căci parcă văd în voi / Luptînd pentru mîrire și sîntă libertate / P-al Greciei antice, p-al Romei vechi eroi / Sava N. Soimescu glorifică, în *Oda Armatei Române* (1877), 22 ianuarie 1878) pe demni strănepoți ai lui Traian: „Plășesul și cîmpeanul, volnicul și piepturi late / Oleanul și vrinceanul, ca vulturul în Mai / S-aud în legioane cu armele pe spate / Purdînd cu toți călcările, ca-n timpul lui Mihai / Tunarul, călărașul, apucă înaltele / Sosec și dorobanții, în stoluri, mîi și mîi”.

Adevăratul erou al războiului, soldatul anonim, cel care „își lasă plugul, sapa și cîrul / Și-n loc de coasă, la pușca-n mîini / (Gr. Bengescu, *Marșul anului 1877*, *Familia*, 12/24 iunie 1877) își relevă în poezile lui Alexandri, bard consacrat al războiului de independență, chipul nîmbat de „glorie mărețată” și de strălucire decoratiilor supreme pe haina zdrențuită (Peneș

care năzuiește către universal: „Conștiința morală a scriului, simțul său de răspundere, scrupolul onestității lui mi se par însuși infinit mai prețioase și singurele care pot susține autoritatea și eficiența criticii literare în mijlocul alunecării principilor și a înfrînșării lor haotice” (*Geneza și creația*, București, 1936, p. 70).

Relația estetică-critică este concepută complex și Vianu previne împotriva înțelegerii simplificate, după care ce-a-de-oua n-ar fi decît o simplă aplicare a principilor primei. Criticînd pe bună dreptate tendința de a porni de la principii preconcepționate (practic din păcate încă folosite), esteticienul nu se grăbește — așa cum fac unii — să neghe cu totul valabilitatea ideilor generale. Totuși aceluia care se călăuzesc de răspînditul dicton „fizică, fereste-te de metafizică” (adică de tot ce reprezintă generalizare, teorie) considerîndu-le speculații sterile merita să li se amintească cuvintele lui Tudor Vianu: „Principiile valorificatoare ale esteticii intervin în lucrarea critică dîndu-le un caracter de forță adncă însumate ale constinței critice și culturale lui Criticul nu poate rămîne un simplu contemplator, mai sensibil; el trebuie să aibă și o conștiință estetică și dacă această conștiință a trecut și prin scola reflecției filozofice asupra artei, este de presupus că reacțiile lui vor fi mai bogate și mai complete” (*Estetica*, București, 1945, p. 467).

ION PASCADI

1077 — Ecouriri

Curcanul și Sergentul, ambele publicate în *Convorbiri literare*, XI, 1877-1878, ian. 1878).

Cum era și firesc, poezia vremii deschide procesul mitizării martirilor naționali ai războiului. Ca stare de spirit, romantismul este reîntîr în epocă pe dimensiuni predominant patriotice, în cadrul condițiilor războiului. Edificatoare în acest sens este scrierarea lăsată de Valter Mărăcineanu pentru a fi expediată mamei, în eventualitatea morții lui: „În momentul cînd vei primi această ultimă scrisoare, să știi că am înțetat de a mă exista. Mă-aștat viața pentru iubita mea patrie. Soarta a voit să fie așa; nu trebuie să ne plîngem, eu unul multumesc soartei pentru favoarea pe care mi-a făcut-o. Am murit liniștit, făcîndu-mi datoria pentru patrie”. Urmind construcția baladelor lui Eminescu, Scarlat C. Moscu, în *Valter Mărăcineanu*, *Regalitatea*, din 10 mai 1882 și D. M. Stănescu în *Căpitanul Mărăcineanu din Dorobanți*, 11 martie 1878, evocă imaginea eroului. Același gest al înfingii stîndardului românesc în reduta asediată, atribuit însă unui simbolic stegar anonim, îl configurează Al. A. Macedonski, oprindu-se doar asupra chipului morții, a lentei intrări în eternitate, într-o poezie publicată în *Presă*, la 5 februarie 1878: „Drept în coastă îl zăbise... / Dar cu steagul lîngă el / Zăcea-n cîmpul de mîcel... / Înima-i se oțelise, / Și pe jumătate dus, / Printre ploaia îngrozitoare / De ghulele-mori-tore / Steagu-l ridică în sus” (*Stegarul*).

Datele existenței sociale a eroilor sînt asimilate în simboluri. În viziunea lui Alexandri, căpitanul Romano moare într-o apoteoză a victoriei. „Atuncea căpitanul pe cal stînd încă drept / Răcnesce: „Colonel! departe ești! răspunde / Cine-i în cap și-n coadă?... Eu unde?... Și tu unde?... / Apoi zdrobit îl cade și moare lin, Zîmbînd / Căci vede în redută volnicul lui sîrînd” (V. Alexandri, *Căpitanul Romano*, *Conv. III*, 1877-78, febr. 1878, p. 402).

Infuzate de patos eroic, poeziile de război transmit întregii țări starea eroică de spirit, depășirea spectacolului morții și durerii. Al. A. Macedonski, susținător al războiului de independență în paginile foii *Dunărea*, justifică jertfa patriotică în *Oda Armatei Române*, (*Regalitatea*, 10 mai 1882): „Vă plîngeti filii? — El sînt și-al țării! Plice spre țărîm înstrînșărea / Plice spre țărîm înclășterii / Voi sînteți mame... dar ei, soldați”.

Deziderat încă neîmplinit, idealul unității naționale este alăturat luptei pentru neam. N. Scutrescu anunță în *Stănte contemporane* (*România liberă*, 23 oct. 1877) tuturor românilor — de la Suceava, Timișoara sau Euxin — vestea victoriei, exprimîndu-și, cu o bogată elocință oracolară, speranțele: „În strănepoții Romei frația n-a schimbat / Același chip și limbă ne-a înșurat / O patrie vrem mare / Vrem strînsă înfrățirea... Aceasta ni-l dorinta, aceasta ni-l tintirea. / Sufărarea românească întredăgă printr-un grai / O. Dacie, te-nalță la visul lui Mihai! / Același solidarității naționale îl dă glas și Iosif Vulcan, în *Scame pentru cei răniți* (*Familia*, 8/18 august 1877): „Căci sîntem de voi departe / Frați de dincolo de Carpați / Însă-n oricare parte / Vă iubim ca niște frați / Și-n iubirea care frățească / Noi nutrim un vis sublim / Nu-l putere să ne-oșpească / Ca în inimă sîntim”.

O notenare a motivelor lirice realizează poezii vremii prin punerea în scenă a lirismului, prin structurarea lui în jurul unui fir narativ. Formula este uzitată de V. Alexandri în *Căpitanul Romano*, *Sergentul* și mai ales în *Frații Jderi* (*Convorbiri literare*, 1877-78, febr. 1878). Micul narativ liric schițează N. Pruncu (*Tunul scăpat*, în *Presă*, 22 martie 1878), N. M. Soimescu (*Dorobanți*, în *Presă*, 1 iunie 1878), Scarlat C. Moscu (*Osman Pașa în Regalitatea*, 10 mai 1882) s.a.; povestirile verificate dedicate războiului de independență vor cunoaște însă o superioară tratare a materialului mai tîrziu, în *Cîntecele de vitejie* ale lui Cosbuc.

Concentrînd idei și sentimente fundamentale, asupra cărora lirica noastră va reveni de neînumărate ori pînă astăzi, în-treținînd furul liric prin pulsația ferventă și continuă a unui căld patriotism, oferind teste sincere asupra stării de spirit a întregii suflări românești în zilele războiului de independență, poezia momentul 1877 a dus mai departe tradiția militantă și civică a literaturii române.

GABRIELA ADAMEȘTEANU

ARTE

Dincolo de zăvoare

De un lung, de un foarte lung și de zile, lacul șlefuit, zăvorul încrustat cu tărăpăneală își împart suprafața asupra unuia din lăcașurile menite a selecta cu discernământ și a arăta în deplină frumusețe ceea din taină, din sufletul acestui popor, valorii artistice seculare. După revelatoarea selecție maramureșană, realizată ca concursul muzeului etnografic din Sighetul Marmăției, Muzeul de Artă Populară bucureștean trece, pare-se, printr-o zodie a meditației și a re-evaluării.

E poate prea devreme a bănuși configurația pe care vor avea-o, mine-poimîine, panourile și vitrinele acestui Muzeu. Imaginea ușilor fericate ne-a proiectat însă, într-o oarbă și fremdătoare primăvară gorjană, spre amintirea, spre neuitarea peregrinărilor noastre prin Oas, Bihor, Maramureș, Bucovina, Vrancea, Muzeul ori Vilcea, prin atâtea alte tinuturi de o deasă originalitate, ca în adevărate — străjuite de nici o cheie — muzee naturale.

De la o casă la alta, de la așezare omenească la așezare omenească, te întimplă pretinzându-ți o lume a culorii, a liniei cizelate, a muzicii încarnate în lucruri, în porți, în costume, în clopuri semețe sau în fluiere încrustate.

Sînt fețe din totdeauna a ceva nevostit? Eștiți ale cecilor porniri de rodnicire a clipei de zăboară? Alegere de frumusețe, într-o armonie de suflet rădărint și — poate numai prin aceasta — întregit? Căile și cărările unui asemenea „muzeu” sînt schitate cu frunza, însoțite cu ure și mișcări, bătuțe cu fructul dorului-dor: „De-aș ști, mîndruț — ai zini / eu calea ti-aș bătuț / tău cu mere ionatan / ca să nu mai plecîi sohan. / De-ai ști mîndruț, ce dor duc / face-ți-ai motor de nuc / cu roțișle de fag...”

Păstrate și transmise mereu, de la părinte la viitorul părinte, asemenea îndrituri ale măiestriilor cunosc, pretinzîndu-și în țară, clipa înfloririi și a aleșului. Depășindu-și funcția muzeală prin însăși integrarea într-o spiritualitate, într-un mod de a fi, toate

aceste lucruri, timbrate intim de buncușt și farmec, oferă ochilor nu simple încrustații, nu numai înfloriri ale acului, nici doar zigzagul sau unduirea vîștelor de culoare ale scoarțelor. Ca un răspuns al timpurilor, cultul multor artiști de ieri și de acum printru sugestiile, spiritul și filtrările artei folclorice nu încetează a fi un memento al căutării și nu odată al recunoașterii acelei glas aparte, aceluși glas al nostru. Zăboara în timpul nepotetic al trîncului de la Jiu își uerete astfel amplitudinile, peste suprafața coamă de nesădărită, a mîștilor, cu fapta de acustică a mestereșilor de porți de pe Marea sau Ica, cu modelele-țorii ceramice de Bucovina, cu spuma de borșagie a marmureșelor mîștilor.

Creioane colorate

Smălțul colorat, cînt de fier, al ceramicii de Oboga, se întindește în galeriile imaginare ale prinderei cu strigățul puculescilor, cu enigma mîștilor de Anai Nou, înfățișate — mai în mîștilor — pe o cocoadă de mal, sub ferestrele Cerușii ori sub cele îndepărtate ale Căței și Iacobului. Secrețele de mureș și de deal, pitoză înaltă a Veroneșului: om a Suceviței, se întretăie, în același cîntec al Confesiunii, cu mîștilor deșchise și pînă, sub ferestrele Cerușii și mîștilor al Dragomireștilor, cu mîștilor de cocoadă și sticla al mestecăpior din Nocolu. Dintr-o ogradă de vai, a Obogăi, ceramica Obogăștilor hîrăsește, în lăluie și fascinează. La Vădăstriș, minunile istorice nu lăcă din mîștilor de copil.

Prezentă oarecum singulară, într-un muzeu deschis, bătrînul lemnor — al Săpînței mestereste poate și-acum, aplicat în mușenie asupra lemnului și asupra copșelei, lăcă un stîlp neștit, ca o amăgire de prea devreme

sau de prea tîrziu în Marea Trecere: „Fuga în care mai înopțăm — ce zare în cearecă ne leacă. / Stă cerul captiv în Leacărăm / Sub mugure alb / Sub ciură negră... / Drum al luminii, sîrnat, / Lespezi frămîșă, cetate, / Lemnul în care ne-am traserit / nu poate s-adoarmă de singurătate...”

Cerul de aprîie, în care simțirea mîștează lăcă odată împropățată, refiectă în sine cere de frumusețe, face ca venetii preri și cocoadă de lemn, pîștece pe pîșă ori sticla a celorlilor să pînă, seopă după secundă, un nou omănt, o nouă trespărire de cava în muzeele naturale ale țării.

Ceretele cu spirit stîșnic, dar și cu floral pios al regiunilor artistice, marmureșele romănești își făuresc neîntrerupt — în locul pieselor culese preri, colecții și perisaje — mai de alte pînă, la fibra cărora veghează autenticitatea, adăeră nod de lepătură cu spiritul generațiilor.

Le Nocolu, ori la Negrești — Oas, spre a numi doar două tinuturi de sechere, expozițiile locale de etnografie și artă populară, de o mare diversitate a motivele, de o preșanță omăntă a expresiei plastice, incită mai de vizitatori. La București, face același lucru — de ani și ani de zile — Muzeul Satului. Pînă cînd, însă, competența și sensibilitatea, de altfel dovedite, ale cercetătorilor și ale conducătorilor Muzeului de Artă Populară din București vor înțiriza să ne ofere — sub pînă autorității artistice — selecție celor mai alese valori plastice create în vremuri prin rîna, talentul și înăpărire de gînd ale acestui popor?

Listă amintitele porți închise, este stopată — pentru cîtă altă vreme? — ea doar curiozitatea și încintarea omului ieșit la promenadă, nu doar dorința de informare a străinilor cîți ne vizitează. Prezența unui asemenea muzeu, de aprîuzitate romănească, în peisajul artistic contemporan, constituie o fadă de oglindă. Sau poate o arie de regărire.

MIHAI NEGULESCU

Plastică și poezie

Radu Boureanu

Pentru a treia oară în ultima vreme, sala de marmură a Casei Scriitorilor oferă ospitalitate unei arte înrudite. Sînt găzduite de astădată cincizeci și una de „aventuri plastice”, alt de firesc integrate operei lirice, dramatice și narative datorate lui Radu Boureanu. Întreprindere și autonomă totodată. Căutare continuă de echivalare a acelor fețe ascunse ale frumosului, intuite în actul creației. O muzică imaginară, ai zice. O spirală de culoare și sunet pe care — cu vibrare reală — o dezlănțuie această îngemănare de genuri și modalități. De pretinzîndu-și iradiază o sete de auto-definire. Ca atare, ușoară nostalgie a detașării, în registru plastic, de însemnele liter. Revelatoare, sub raportul îmbogățirii imaginii despre poetul Boureanu, expoziția se constituie deopotrivă ca

o substanțială manifestare plastică, după cum pe drept, în prefața la catalog, atrage luarea aminte critice de artă Ion Frunzeti: „...Avem de-a face cu un pictor adevărat și stăpîn pe sine, neferat de nevol expresive ce nu i-ar sta în puteri, neîngelindu-se nici asupra puterilor sale. Intelectual. Boureanu e și un mare sensibil; dar senzitiv, forțea imaginii mișcătoare de simțire, la rec... Cînd un condei de om, de om de carne și de rele ca tot oamenii, grafiază esențele lumii cu e-gală dotăție, în cîntecul buchilor ce slovenesc vorbele și-n cîntecul liniilor ce recompu lucrurile văzute, condelului acela i-e tremurul binecuvîntat, dîlat mai din adine decît din vibrațiile, favorizate de legănarile naturii, ale mădularilor timpului, oricît de viu ar fi și-acesta...”

Îngemănate de astă dată nu numai în aceeași sală, ci și în opera aceluiași artist, plastica și poezia își dovedesc astfel o dată mai mult, o roaică înrudire.

m. n.

P. S. O mențione aparte merită de bună seamă frumosul cает al expoziției, ediție bibliofilă în 525 exemplare, numerotate și parafate. Căietul cuprinde, pe lîngă amintitul „comentariu plastic” datorat lui Ion Frunzeti, un „comentariu liric” semnat de Perșescius, 11 reproduceri după lucrările expuse precum și cinci poezii inedite.

Pe curînd, al IV-lea vernisaj: „Tudor Argezei — 87 de ani, 87 de imagini”. Fotografii artistice realizate de Ion Micla.

Expoziția Apostu la Paris

— Mă bucur că am putut organiza o expoziție a sculptorului român George Apostu — ne spune d-na Cazenave, directoarea cunoscutei galerii de artă ce-i poartă numele. Surprizei pe care au produs-o la început lucrările lui, sînt asupra publicului și a criticii cît și asupra mea, i-a luat locul o familiaritate cuceritoare. Seria de Fluturi, sculpturi în lemn, evocă în spiralele ei cîmpurile cu flori de primăvară pe care artistul le-a îndrăgit din anii copilăriei. Criticii care au vizitat expoziția, printre care se numără Jacques Lassaing, Georges Boudaille, Michel Troche, Denys Chevalier etc., au fost de acord în a identifica în lucrările expuse de tînărul sculptor filonul de artă romănească și forța cu care artistul caută să-și definească personalitatea.

Itată și părerea mai detaliată a lui Michel Troche:

— E greu să exprimăm o apreciere definitivă asupra sculptorului român, deoarece selecția de opere prezentate e restrînsă. Însă chiar dacă, la cel numai treizeci de ani al săi, Apostu mai e influențat de un anume clasicism, se poate

vorbi cu certitudine despre originalitatea sculpturilor lui. Cînd spun aceasta, mă gîndesc la lucrări ca Femeia pescarului, așteptîndu-și liniștită soțul pe malul mării, la Fetița cu păpușă etc. Studiul asupra mișcării, pe care îl constituie seria de Fluturi, îmi pare deosebit de interesant și m-aș bucura să văd aceste lucrări așezate în cadrul natural, așa cum le-a conceput sculptorul. Partea cea mai originală a expoziției este forța degajată de lucrările în lemn, cu eleganța curioasă. Succesul lui Apostu nu mă uimește. Peste cîțiva ani, sînt sigur, vom vorbi despre el mult mai pe larg”.

Denys Chevalier, președintele Salonului tineriei sculpturi și pfațatorului actualei expoziții, cucerit de lucrările sculptorului român, scrie următoarele: „Inspirat mai mult de măiestria ciopliților țărani și mai puțin de Brăncuși, Apostu

face din spiralele sculptate de el în lemn adevărate personaje umane. El sculptează cu răbdare, cu o mare plăcere, așa cum fac și țărani molcoveni cînd cioplesc porțele și fațadele caselor. Originalitatea artistului, judecînd după sculpturile în lemn expuse, pare să fie umănzarea formelor sculptate. Lucrările mai interesante îmi par acelea în care el creează forme neașteptate, cu volume masive, elansate pe verticală, palpînd de viață, foarte surprinzătoare pentru ochi. Seva pare că trăiește în fibrele materiei: sînt lucrări pe care nu le uiți”.

Sculptorul Apostu, pe care l-am întîlnit în galeria Cazenave, alături de lucrările sale, ne-a explicat că intenționează să-și instaleze cea mai mare parte din sculpturi într-un parc natural. Deocamdată însă, seria de Fluturi și sculptura Tatăl și fiul vor rămîne la Paris, pentru o expo-

ziție ce se va deschide în vară la Palais Royal; celelalte vor fi trimise peste cîteva zile la o expoziție în R.F. a Germaniei. Peste două luni, autorul se va întoarce în Franța pentru a executa, în Grenoble, sculptura ce i-a fost comandată în vederea Jocurilor Olimpice de Iarnă.

În presa artistică franceză continuă să apară aprecieri elogioase la adresa artistului român. Exigentul critic de artă Pierre Mazars scrie în Le Figeo Littéraire: „Sculptorul român Apostu, remarcat la ultima Bială de la Paris, prezintă la galeria Cazenave o serie de lucrări — personaje cioplite ca niște idoli de lemn... Această artă, atît de modernă, se înfîlțese undeva cu tradiția de sculptură populară din România... Această sculptură se opune de obicei figurăției; Apostu, însă, dă privitorului posibilitatea să

aranjeze după plac elementele sculptate, transformîndu-le în reprezentări umane, metamorfizînd obiectele în personaje îngemănate, ce par a fi în întimitate sau a se înfrunța”.

Georges Boudaille scrie, la rîndul său, în cronica din ultimul număr al revistei Les Lettres Françaises: „Acestea fiind zise, e de înțeles de ce mă farmecă lucrările tînărului sculptor român Apostu. Desigur că opera lui va fi apropiată, de către criticul, de ceea a lui Brăncuși și, într-adevăr, la Apostu ca și la Brăncuși e o legătură cu vechile tradiții de artă ale țării lor. Tînărul artist știe să deplaseze sensul artei populare și s-o integreze într-un context modern conferindu-i un ecou mai amplu... O stranie magie se degajă din acest ansamblu, totodată aspru și savant. Apostu, care nu e numai un sculptor în lemn, lucrăază și în piatră, pe care o cioplește într-un stil aparent mai „cuminte”, dar și mai organizat”.

EDMOND FRÉDÉRIC

Paris, 28 aprilie 1967

Filmul turistic și scriitorii

Sigla cu porumbelul ce-și ia zborul din centrul rozii vînturilor și cu exerga în trei limbi: „anul turistic internațional 1967”, a devenit emblema unor rubrici aproape constante în zărele noastre. Prin articole, interviuri, conferințe de presă puse la curent cu un impresionant program de inițiativă, tot mai numeroase și mai variate, ale O.N.T.: de la „catalogue de excursii” la trasarea de noi itinerarii, de la lărgirea rețelei hoteliere la festivalurile culturale și artistice. Prea puțin se vorbește, însă, de filmul turistic, fără-ndoială unul din instrumentele cele mai eficace de publicitate. Desigur, nu e ușor să definești această specie, care se confundă cu documentarele de tot felul, fie că sînt de știință popularizată, ca O vîntoare neobisnuită, fie că ilustrează fenomenul de viață naturală, ca Veză, rîndunelele se duc... sau introduc în laboratorul tradițiilor populare, ca Ceramica de Oboga. Cu atîi mai „turistice” sînt documentarele dedicate unor monumente istorice, de artă, ale naturii. Pelicanii, de pildă, e un film turistic prin excelență, ca și Din Piatra Craiului în Făgăraș. Dar și „monografiile” unui șantier, cum e 4000 de trepte spre cer, pot fi cuprinse în aria largă a propagandei cinematografice pentru turism, precum și cele dedi-

cate figurii unui scriitor sau unui artist. La rîndul lor, peliculele amatoriilor constituie de obicei interesante încercări pe linia discuției noastre: de exemplu, Toamnă timișoreană. În căutarea neasemuitelor frumuseți din Banat, Drumetînd pe valea Prahovei. Cu toate acestea, restringerea parametrilor e posibilă, în vederea definirii și caracterizării unui specific al noțiunii de film turistic. Fără să avem vreo pretenție de originalitate, am spune că filmul turistic are, în general, menirea să ne faciliteze cunoașterea — și în consecință prețuirea — unor locuri notabile prin frumusețea peisajului, prin aspecte de viață deosebite, prin utilitate sau, de ce nu, prin înedit. Scopul acestor producții e, înainte de toate, să atragă vizitatori și să creieze largi „curenți de simpatie”. Evident, mijloacele de expresie — așa cum arăta un critic — „nu pot fi decît cele determinate de nașterea, dinăuntru, a unei încercări e-motive care să-l aibă pe om ca subiect sau ca punct de referință; sau cele determinate de un efort exclusiv publicitar, care să folosească în mod rezumat surpriza”. Cu alte cuvinte, accentele nu cad, exclusiv, nici pe interesul științific sau artistic, nici pe informația nudă — ca în jur-nalele de actualități — sau pe aspecte educative. Cel mult, o caracte-

ristică necesară ar fi — pe lîngă virtuțile expresive ale imaginii — un comentariu elocvent, convingător, sugestiv, vecin cu poezia. În sensul acesta, o angajare a scriitorilor, a cît mai multor scriitori — aleși după criteriul „afinităților electivă” în raport cu temele tratate — ar fi salutară.

S-au făcut, pînă acum, pași semnificativi în acest domeniu, și la noi. Ceea ce realitatea impune, însă, cu sporită vigoare e o anumită sistematizare, un program mai decît și mai coerent, destinat unei cuprinderi progresive a principalelor obiective. Multe din inițiativile luate de O.N.T. și-ar putea găsi un „dublet” cinematografic. De pildă, „itinerariile turistice” și-ar adăoga un plus de popularizare; folclorul, tradițiile de artă populară, particularitățile de port și obiceiuri ale unor regiuni și ale unor locuri ar merita să formeze tema unei ample „agitații vizuale” pe bază de film; n-ar fi, credem, lipsită de interes inițierea unui ciclu cinematografic dedicat celor mai renumite centre și puncte cu valoare turistică, de la ansamblurile istorice ale unor localități la mănăstirile Moldovei, de la stațiunile balneoclimaterice la parcurile naționale, la rezervele de vîntoare, la rețeaua de cabane și refugii alpine etc. Televiziunea ar și ea un cuvînt de spus în materie; de fapt, îl și spune, fiindcă „pauzele” — fără să mai vorbim de alte înregistrări pe peliculă — constituie adevărate invitații la drumetie.

Repetăm, asemenea filme s-au făcut la noi și, de multe ori, cu rezultate remarcabile, apreciate și în străinătate. E vorba, de data aceasta, de dobîndirea unei „conștiințe turistice” și mai limpeză, de structurarea mai organică a programului de popu-

larizare a valorilor și frumuseților — de orice fel — ale patriei. În lumina acestor considerații, ne gîndim că o colaborare mai strîctă între studioul de filme documentare „Alexandru Sahla”, O.N.T. și scriitorii ar duce la efecte superioare, inclusiv în artele cinematografice.

Suntem în pragul lunii mai; în curînd sezonul turistic va atînge puncte de vîrf. Locurile frumoase și interesante de care ne e plîină țara — iscate fie de mina omului, fie de mișcarea naturii — îi așteaptă mai mult ca oricînd pe „oamenii cu aparatul de filmat”, însoțiți de poezii cu carnetul de însemnări...

FLORIAN POTRA

COMITETUL DE REDACȚIE

GHEORGHE ACHITEI (redactor-șef) adiunct
ION DODU BALAN (redactor-șef) adiunct
GICA IUIEȘ
AUREL MARTIN
MIHAI NEGULESCU
DINUSARARU (secretar general de redacție)
VIOLETA ZAMFIRESCU

Prezentare grafică ȘTEFANA HARBUR